ცისკარი

1858

დეკემბერი: წიგნი მეთორმეტე.

ქ. ტფილისი.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

ლექსები:

დიანას მეჯლიში. . . . რაზმაძისა.

თ. ალექსანდრე ჭავჭავაძისა.

პროზა:

უსარგებლო ცბიერება. . თ. დ. ციცი-შვილისა.

ჰსწავლია და ხელოვნება:

სიტყვა, ნაბრძანები ხელმწიფის იმპერატორისაგან, მოსკოვის საკეთილშობილო წინამძღვართადმი, აგვისტოს 3,— 1858 წელსა.

კუდიანი ვარსკვლავი და იმისი არა რაჲსა მოქმედება ქვეყანაზე. ი. კ.

სხვა და სხვა ამბავი (ნახ. მეორე გვერდზე.)

დიანას მეჯლიში.

ადრე ალიონს განელო ვარი
ზე ოლიმპისა; ციფრთა ქარი
მყნით გამოჰკრთა და მოეფინა
კიდით კიდემდე ცისა ტიალისა.
მერე გამოჰკრთა ეტლით დიანა,
ვისაც 'შეხედავს მოუყდებს ალისა!
მას მოეხვია ზევესის ხასი:
ეროტ, ამურნი და ნიმფთა დასი;
საამოთ ისმის მათის ფრთის ცემა,
ვინცა იხილავს მათ მიეცემა
გულისა ლხენა. ფრთეთა 'შრიალით
გამოემართნეს, და ასფოდელოს
წყაროიანსა ადგილსა სამოს,
დაეშო ნელა მაღლის ოლიმპით,
ლოჳზელი მოსილი ეტლი მცხინვარე.
აჰა გადმოხდა, მყნით დიანა,
ალმკულო ნაზად პირად მხ..ანი,

ნათელიანი, ზეფირებრ რხევით
და განანათლა ივერთა არე.
მუნ შეყრილი იყვნეს ტურფად მორთულნი
რომელთა მოუკლავსთ მრავალნი გულნი,
ივერიელნი მნათობნი ქალნი,
ჰაეროვანნი, ჰალოდას დარნი; —
დიანას სახე მათ რა იხილეს
მივიდეს ნაზათ მიესალამნეს,
ჰრქუა მათ დიანამ სალმობით ღიმილით:
„გაქვსთ ნაზი ტანი პირი მზიანი,
„დღეს თქვენთან მნებავს შვება სვიანი,
„მე გიმასპინძლოთ ლოიმპის ხილით."
მსწრაფლად ამყრომა ქუშ დაიწყვია
სადაც ყვავილი მას გაუშლია:
ვარდი, ზამბახი, ლილიანა, ია,
მოფენილია, სდის სუნი დია,
მას ზედა დასხდეს იგი მნათობნი;
იადონის ხმით მოუზიდავან მკობნი;
შუაზედან სდგას ოქროს შანდალი,
რად გვგონია რომ მას ზედ ენთოს?
ვერა სანათი მას ვერ ედაროს.
სიყვარულისა ანთია ალი!
იყვნეს შვებასა და განცხრომასა,
და სიტკბოების ჰსცურავდეს ზღვასა,
ციურთა დასი მათ მსახურებდეს.

როს ნეკტარითა განმხიარულდეს
მაშინ დიანამ უხმოთ ამოურსა,
სიტყუა რაიმე ყურს უჩურჩულოს,,
მოიქცა ამურ იშურა ფიალა
ცალის ჴელითა, მეორის ჴელით
ნეკტარით სავსე სურა ხშეველი,
შეახვა ყველას სალმოთიე ალი
მფიერის დარად ნაზისა ქცევით.

,,ამ ლხინის თუალი ხარ, დიანამ ბძანა
აწ კვალად იამე,
სოფლის სიამე
მერე მოგახსენოს ამურმა ნანა.
შესვი გაამოს!
,,ნეკტარ მას რალა სურს ამა სოფლისა
რომელთა იგონა,
ეს ვარდის კონა
შესვი, რასთჳს ჰფარავ ბროლისა ყელსა.
შესვი გაამოს!
,,ფიალავ, ფიალავ! სავსე ნეკტარით
ვინ შესუა ფიალა.
მას ტრფიალო
გული კოდილი, სურვილის ალით.
შესვი გაამოს?
,,ვენერას დარია მნათობი ესე,

ნატიფათ გეზულო,
შვენებით სრულო
შესვი ეს ფიალა, ალი დამივსე?
შესვი გაამოს!
„ხმა ბადონისა, ელვა მთვარისა
გაქჳს, შენი სახე
არს ძნელი მახე,
ვინცა მას გეზმის ვაჲ იმის ზრალისა?
შესვი? გაამოს?
„ტრედსავით ჟუმანკო ნიავებრ ნაზო,
ეტყოდა ფრთოსანი
ტკბილად სმოსანი
შესვი! გაამოს!
„დიანას მგოსანნი ნორჩსა გამკობენ
შენ ცურთა დარსა,
ჰაეროვანსა,
იამე ღმერთნიცა შენ გტრფიალებენ
შესვი! გაამოს!
„ახელე ნელიადა შენი მიჯნურნი,
შესვი ეს ნექტარი,
გულითა ისარი
აწ ვისცა ესროლო მსწრაფლ ჰქონ ყუსულნი?
შესვი! გაამოს!
„ან ივლნე ია სამოთხის არეს,
ჵ ან ნაზი ვარდი,

გულისა დარდი
ვისცა შეხედო მსწრავლი განუქარდეს?
შესვი! გაამოს!
,,შესვი სიტკბოება არ დააქციო.
აქ შენებრ ნარნარი!
არავინარი
რომელი ანთოს სიცოცხლის სიო.
შესვი! გაამოს!
,,ხარ ნათელი მოსილი, გული ლიმობიერო,
შენ მეკატრინავ
ზმა სვერ გიბედავ.
შენს ქებას ვერ მივხვდები თუმცა ვარ ტიერი
შესვი! გაამოს!
დაგვიწყებია შენთჳს ლეღული?
აღარ მოიგონებ
აბა ლესული
,,კვლად ჰგმირე მახვილით მარიხისაებრ.
შესვი! გაამოს!

რა რომ სრული იქმნა მეჯლიში მათი
ერთობ წარმოსდგეს სურვილითი მთვრალნი
და მოახსენეს მადლი დიანას:
»ვინ ღირსა თქვენსა ესთა წყალობას
«მზეთა მზეჲ ხარ და ჩუენი მნათი
«კვლავცა განახარე თქუენნი მხევალნი

«იყოლნასაცა მიყრინარე,
«მანცა განამზეოს ეს ჩუენი არე.»

ს. რაზმაძე.

ეს ზემოთ დაბეჭდილი ლექსი «დიანას მეჯლიში» მივიღეთ ჩუენის თანამშრომელისგან შემდომის წიგნით: რ.

უფალო რედაკტორო ივანე კერესელიძე,

მოწყალეო ხელმწიფევ!

გთხოვთ ეს ლექსი: დიანას მეჯლიში, დაუბეჭდოთ სოლომან რაზმაძეს «ცისკარში» ყველასაგან დავი-წყებულს ჩუენგნით. იქნება ამ ლექსის შემდგომ, ახლა მაინც მოვიგონოთ ის ღარიბი საწყალი. ჩემს მახლობელს ნათესავს ჰქონია მ. მ. ეს ლექსი თავის ქაღალდებში, რომელშიაცა დასაბეჭდათ მაშინა და მეც თქუენთჳს გამომიგზავნია: თორემეც მშვენი-ერს ქართველსაზე დაწერილი რაზმაძისაგან.

1832-სა წელსა, ყეცარმა სავანმა განაღვიძა სული სოლომან რაზმაძისა და იმისათჳს ივალობა ტკბილად: გადაურჩნილს გაზაფხულზე, მშვენიერი წალკოტის თალარს ქვეშ, სადაც ამ დროს ვმხია-რულობდით ამხანაგები.

თ. ალ. ვას. ძე ჯ. ორბელიანი.

თ. ალექსანდრე ჭავჭავაძისა.

როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა,
მე სიცოცხლე მაშინ მიდიოდა მჯრად.
შენთან შენით, შენგან შეყვარებულსა,
მქონდნენ დღენი უკვდავების მადლინრად.
შენ განგშორდი ლხინი შვება სიამე
უგმლა წარხდა ნანვადა მრჩომია მე,

როს გიყვარდი თუ ვთქვა ნივთნი ყოველნი,
ისწრაფოდნენ ჩემის გულის თნობასა,
ნავნიცა დიდეულად მქროლელნი,
შენგნით მომართ მზერდნენ ნეტარებასა.
შენ განგშორდი. . . . . . .

როს გიყვარდი ცისაც მანათობელი,
სხჳა სიამით მცემდა შარავანდედსა,
დროთ მაისი მედგა უცვალებელი
მარად ვარდთა და ზამბახთა მენოსველსა.
შენ განგშორდი. . . . . . .

როს გიყვარდი მაშინ შენდა სამკობლად,
ზეცის მუზნი ჩამბეროდენ მე ყურსა,
ლექსნი თხზულნი მომერთმოდნენ უშრომლად,
გონებასა შენთჳს მოცალებულსა.
შენ განგშორდი. . . . . .

როს გიყვარდი ჩემად საამებელად,
მზრუნველობდა თჳთ ძალიცა უგრძნობი.
თვალ დახშულსა მეოჳდი შენდა მხედველად,
საშვებელის სიტყვით კელის შემწყობი,
შენ განგშორდი ლხინი შვება სიამე,
ყველა წარხდა ნანგალა მრჩომია მე.

განკრძალება.

ხოლო ოდეს მოასხნეს არტავაზს მიყუანებად სათისათუნისა, გამოვიდა გარე, მხილველმან იყრჩხიალა და ჴელა მოეტევა მას, და იწყო უწყალოდ ცემად მისი, და მჴედართა შეუმუსრნა მარგალიტისა იგი მსხუსხნი კბილნი, და ყოვლად და მოუწერი იგი სავსე სისხლითა შებღალა, ხოლო გურაკენ იკადრებდა მისთჳს თხოვასა უბრძანა მდიკუანსა დაწერა წიგნისა ათაბაგის ბექას მიმართ და მიგლონება ქალისა მის და განკითხვა და დასჯაჲ მისი მსჯულისამებრ თჳსისა.

წერილი იგი მისცა სახლის უხუცესსა თჳსსა და წარავლინა ასული თჳსი და მოავლინა ახალციხეს ათაბაგის მიმართ. და ვითარცა მოვიდეს პალატსა ათაბაგისასა, შევიდა კაცი იგი და მიართუა წერილი წარმავლენელმან სათისათუნისამან. ოდეს წარიკითხა ბექამ წერილი იგი და შეხედა ქალსა მას. აწყურისა იქმნა ჯერიად; გარნა უდიონოვბდა დაფარჳსა კაცის ქელისასა, უბრძანა წარუყვანება ქალისა მის და დატყმარუნა ციხესა ფორჩხისასა და მუნ ცუა მისი, ვიდრემდის განიკითხოს.

მაშინ ციხის თავმან წარიყუანა ქალი იგი, შებორკილა და დაუდგინა მცველნი და ერთადა

ყრმა ქალი უჩინეს მსახურად მისდა, იგიცა მშვე-ნიერის სახის მქონებელი.

ათაბაგმან შეკრიბნა მსაჯულნი თჳსნი, რომელ-თაცა უბრძანა განკითხუა ქალისა მის და განჩინება კანონთა მათთაებრ: და ვითარცა დასხდნენ მსაჯუ-ლნი იგი ჩინებისა და წესისაებრ მათისა; მოიღეს ბრძანება ათაბაგისა და წარიკითხეს. რომელსა წერი-ლ-იყო ესრეთ:

ათაბაგი ბექა, მოვიწერთ თქუენ მსაჯულთ შეკ-რებილებასა; რამეთუ მეხთა მთავარსა არტავაზის, მოუკლინებიეს ჩემდა განსაკითხავად ასული თჳსი სითიხათუნ, ხოლო ჰსმალი წუნანის ერისთავისა, რომელსაცა მოუკლავს შემდეგ ჯვარის წერისა ქმარი თჳსი ჩასარ მახვილითა, ბარეგბითა რანის ერისთავის მის უამარზეგისათა, რომელი ცბიერებითა თჳსითა მისული არს პალატსა მისსა, შემმოსელი მონაზონების სქემისა: ქალი იგი არს დაცული ბრძანებითა ჩემითა ციხესა ვორჩხისასა; ამისთჳს თქუენ თანამდებ ხართ. განიკითხოთ იგი მკაცრის გამომძიებით და კანონთა ჩემთაებრ განაჩინოთ სასჯელიცა მისი. ხოლო უკეთუ იხილოთ საჭიროდ საქმის გარემოებისაგამო მოწოდება რანის ერის-თავის მის უამარზეგისა, მაშინ სახელითა ჩემითა მიუწერეთ ფადალას მოვლინებად მისა თჳსისა: ჰკრძალეთ ყოლითურთ უბიწოდ და საწმინდით დამა-რხვასა პყრობილისას და მისცემდეთ შესაბამსა ხა-რისხისა მისისა ყოველსავე სახმარებასა.

ათაბაგი ბექა.

შემდეგ უბრძანეს მოყვანა ქალისა მის და წარდგინებაჲ წინაშე შეკრებილებისა მის: და ვითარცა შევიდა ქალი იგი, ჯერისაებრ თაყუანისცა მათ. მაშინ ჰკითხვიდა მსაჯული და ეტყოდა; ასულო მთავრისაო, რაჲსათჳს ჰყავ ესოდენ მოსაეჭვნებელი დიდებულისა გვარისა შენისა საქმეჲ და იქმენ კაცის მკულელ? რაჲ იყო მაიძულებელი ამისდა მამართ მიზეზი? თანამდებ-ხართ ყოველივე თჳთოეულად აღიარო. მაშინ სითისათუნ ჰსთქუა: მე წარმოდგომილი წინაშე ამის შეკრებილებისა და სამსჯავროჲსა, პატიოსნებულისა სინიდისით და უშიშარის გულით აღვიარებ, რამეთუ მე ნამდვილ ვარ კაცის მკვლელ, უყანონოდ ქორწინებულის ქმრისა; გარნა არა შემრაცხი თავისა თჳსისა ამისთჳს არცა თუ მცირედ დამნაშავედ, პირუტყულად ამისთჳს: რამეთუ მამამან ჩემმან კეთილად უწყოდა, რამეთუ მე სიყრმიდგანვე ჯმნილ-ვიყავ მეუღლების განზრახვისაგან, და შეწირულ-მაქუნდა თავი ჩემი ზეცისა სამსახადმი, და გულდი აღსასრულსა მამისა ჩემისასა, რომელისა შემდგომად წარვიდოდი ღედათა მონასტერსა და ვიქმნებოდი ენკრატის; განადგან მარადის გარემოვიქცეოდი წინადადებათაგან მამისა ჩემისათა ქმრის შერთვისათჳს. მერმე, რამეთუ მე არა რაჲ ვუწყოდი, ოდეს რანის ერისთავის მეჲ ყამარნეგ. შემოსილი მონოზონთა სქემით, მჩემებული მოწყალებისა თხოვისა ვარძიის ეკკლესიის განახლებისათჳს და მოსრული მამისა ჩემისა. შეწყუნ რებულ-იყო თჳთ მამისა ჩემისაგან პალატსა ჩუენსა და დადგრომილ დღეთა

მრავალთა ნჯზითაყყ მამისა ჩემისათა, რომელმანცა
ცბიერებითა იჩუმა ფურიადის მოდუჲაწყებისა და მდო-
ცაობისა გამოჩინება და რომელმანცა არათუ ოდენ
მე, არამედ მრავალნი სხუანი მხიდველნი ძმანი და
თჳთ მამაცა ჩემი განცჳფრებულ-ჰყუნა და ყოველთა
შეიშურებს თავთა თჳსთათჳს ჰყოლოდათ იგი
მოწყენულსა მას წმინდასა ორმეოცსა მომდურად
და სულიერ მამად; მოვახსენებთ, რამეთუ მეცა
მსასოვებელსა ლოცვეთა მისთა ჩუდა და განმზადებუ-
ლსა წმინდათა საიდუმლოთ მიღებისათჳს, მწადოდა
მისდა აღსარებისა თქმა და სასახლისა ჩუენისა
ეკკლესიასა წირუაჲ მისი და მის მიერ ზიარებაჲ
ჩემი; ხოლო ჰაზრი ესე ჩემი წინადვე გამოუცხადე
მამასა ჩუენსა, რომელმანცა აქო იგი და მომცა
ნებაჲ პერისა მის თხოვნისა წირვისათჳს და მომ-
დგრად ყოფისა ჩემისათჳს. ოდეს მივედ ბერსა
მასთანა გამოუცხადე სურვილი ჩემი, მაშინ ზე აღ-
დგა იგი, გჳკონებდი პირველ აღსარებისა განწე-
სებულთ ლოცვეთა წართქმასა და მე ვსდგე, ვითა-
რცა მოწაფე წინაშე სულიერისა მამისა, და ოდეს
მან დახშნა კარნი, მეის მომღერეკელმან წინაშე ჩემსა
მუხლთამან მიმყრა კელი და მჰრქუა, ვითარმედ იგი
არა არს მონოზონი, არამედ სურვილითა ჩემითა
მოსრული რანით, მეჲ მუნებურის ერისთავისა,
რომელსაცა ეწოდების უამარბეგ, ემიეპს იგი კელსა
ჩემსა მეუღლედ თჳსდა ყოფისათჳს, აწ მღით უჭუჲს
მჰოვა მან დროჲ ჩემთანა გამოცხადებისა სიყუა-
რულისა თჳსისა, და დაჰსმინა სხუა და სხუანი სამო-

ჯნუჯონი სოკუჟანი; რომლისა ხმენასათანა განვედ
ცნობათა თჳსთაგან დ მიუცილებელსა წარწყმედი-
ლებასა შინა მიცემულად: აღვიარებთ თქუენ მოტივ-
ცემულნო მსაჯულნო! რამეთუ დაცვისათჳს უბიწოე-
ბისა თჳსისა დ განრინებისათჳს ჴელთაგან მმჳნვა-
რისა მის კაცისათა ვარქუ: რამეთუ მე ვამლევ სადმ-
რთის ჟამსა, რამეთუ უკეთუ იგი დაიმარხევდა
გრძალებულებასა აღვირ-ამსხმული გულის-თქმისა თჳ-
სისა, დ დამიტევებდა მაშინ უბიწოდ, მივსცემდი
ჴელსა ჩემსა დ უთუოდმცა იქმნებოდა ქმარი ჩემი.
ხოლო უკეთუ დამემახნა კმა-მადლად მსახურთა ჩემ-
თათჳს, მაშინ იქმნებოდა იგი მათმიერ თუცა მო-
კლულ. გარნა იჭჳ იგი არა მაუქნდებოდა. ამისთჳს
უამარზეგ ამბორს მიუო ჴელთა დ აღსდგა, განაღო
კარნი: მაშინ ჰგალადცა დავჳსმანე დ ვარქუ. რათამცა
მან ჰსთხოვოს თავი ჩემი მამასა ჩემსა, დ მეცა
გამოუცხადებდი მას ჩუდა თანხმობასა, ხოლო იგი
მყისვე განსრულ იყო მუნით. გამოვედ რა შეკმედ
სახლსა თჳსსა დ ვეცი ტახტსა, ჴნიწდა ერთს ჟამ
სუდი ვედარ დავადუ შიშითა მით. მეხამედ, რამე-
თუ ოდეს მამასა ჩემსა მოუვიდა მოციქული წჳნა-
ნის ერისთჳს იოსებისა, რომელი ჰსთხოვდა მისა
თჳსისათჳს ცოლად თავსა ჩემსა, ხოლო მამამან
ჩემმან განმიცხადა მე დ მე არარაჲ მივუგე. ვირჳე-
ლად ამისთჳს, რამეთუ მე არა მსურდა ქმრის შერთუაჲ,
ხოლო მეორედ მისთჳს, რამეთუ მე მაქუნდა ფიცი
მიცემულ უამარზეგისა მასთანავე მოუვიდა წერილი-
ცა უამარზეგისა, რომელი ჰსთხოვდა თავსა ჩემსა,

წერილი იგი მომივლინა მე მამამან ჩემმან, რომელსა ზედა დავსწერე, რათამცა შექირთო იგი და კვალადცა მიუქციე იგი მამასა ჩემსა. ხოლო მან წარიკითხა რა წარწერაჲ იგი ჩემი, მყის შემოვიდა ჩემდა სიხარულით და ჰმადლობდა ღმერთსა თანხმობისა ჩემისათჳს; გარნა მთხოვდა დაუცხრომელად, რათამცა აღმევარებინა, მიზეზი უამარბეგის შერთვაზედ თანხმობის გამოცხადებისა: გფიცავთ ჭეშმარიტსა რამეთუ მე უკეთუმცა შევერთო უამარბეგ. მაშინაჲ ვერ ჰქონდა საწადელისა თჳსსა, არამედ შურსა ვაგებდი მზაკვრებისა მისისათჳს და იგიცა მასვე სასყიდლით იქმნებოდა ჩემ მიერ დაჯილდოებულ, ვითარცა იქმნა ქმარი ჩემი ნასარ მამისა ჩემისა მიერ იმულებულმან, ყოველივე თჳთოეულად აღუარე, რაჲცა ჰყო უამარბეგ. მაშინ მამა ჩემი აღბორგებული მეუკეღრიდა მე, რაჲსათჳს მასვე ჟამსა არა გამოუცხადე. ჰგონებდა ჩემსა მასთანა იწროს სიყუარულის კავშირის ქონებასა, რომელსა ზედა მე დავარწმუნე იგი. რამეთუ სხუა არა ვითარიმე სიყუარული, არცა წინააღმდეგი ჰსჯულისა მიზეზი არა იყო ჩუენ შორის; კვალადცა არა დასცხრებოდა მამაჲ ჩემი რისხვისაგან, წარავლინნა მონანი ქალაქად უამარბეგის მოყვანებად, რამეთუ ჰფუცვიდა, რათამცა თავი მოჰკვეთოს მას შეურაცხყოფისათჳს პალატისა თჳსისა და მონაზონების სქემისა: ხოლო მე მიმავლინა დედათა მონასტერსა კოლას, და უბრძანა იღუმენიას დამარხუაჲ ჩემი ვიდრე მიჲწოდებდეს. არა მრავალთა ჟამთა შემდეგ

მოუვიდა ილუმენიას მამისა ჩემისა წერილი, რომელ-მცა მან განმზადოს მე ქორწინებისათჳს ნახარს ზედან, მე მიუწერე წერილი მამასა ჩემსა და ვჰსთხოვე მონასტრად დატევებაჲ ჩემი და რათამცა არა გემძულებინა ქმრის შეყრისათჳს: გარნა ყოველივე თხოვნაჲ ჩემი განემიქცეულიყო. მეოთხედ, რამეთუ ოდეს ჯუარი დაგჳწერეს მე და ნახარს და გამოვე-დით ეკკლესიით, მაშინ მან სიქადულით მჰრქუა, რამეთუ აწ ჰპოვა მან ჩემზედან დროჲ, ვინაჲდგან მე უარ ვჰყოფდი შერთვასა მისსა და მწადოდა უა-მარზედ მეუღლედ: აწ შურ მაგებს მე ამისთჳს. მაშინ ვერდარა მცჳრთველმან სიქადულისა მისისა მან მოვჰკალ იგი. აწ ნებასა თქუენსა ზედან დამო-კიდებულ ყოველივე მკვლელობა ჩემი, ჰქმენით იგი, რასაცა ითხოვდეს პატიოსნება და სჳნიდისი და თჳთ მსჯულიცა.

ყოველი ესე მოისმინეს მსაჯულთა და მღვდანმაცა დაჰსწერა: კუალადცა უბრძანეს წარუყვანაჲ მისი ციხესა და დაცვაჲ, გარნა არა ესრედ მკაცრად, ვი-თარცა პირველ იყო, არამედ შესაბამის პატივით და უმეტეს ინებოს გარეთ გამოსვლა და მოხილვა რაჲსამე არა დააბრკოლონ. ვიდრე გარდაწყუეტამდე მსჯავრისა მისისა. კუალადცა უბრძანეს მიყვანა მკურნალისა, რომელმანცა ჰკურნოს ნაბრძოლნი წყლულთა მისთანი; ციხისთავმან და მცველთა წა-რიყვანეს იგი და იყო ციხესა მას.

ხოლო არტავაზ აღვსილი და მოკლებული მხო-ლოდ მობაძისა ასულისაგან და მომგონებელი

უწყალოდ გუამისა მისისა და შებღალვისა სისხლი-
თა ასულისა თჳსისათა. შემდეგ არა მრავალთა
ჟამთა გარდაიცვალა. აუწყეს ამისთჳს ათაბაგსა ბე-
ქას, რომელმანცა შემოიკრიბნა მრავალნი დიდებუ-
ლნი თჳსნი და თჳთ მესხთა სამთავროსანი, ეპისკო-
პოსნი და მღვდელნი და ყოველნი სასულიერო კრე-
ბულნი და დაჰფლეს სასაფლაოსა წინაპართა თჳსთასა
ზარასა. აღწერნეს ყოველნი საუნჯენი მისნი, რამე-
თუ იყო იგი მდიდარ ფრიად. დაიპყრა ათაბაგმან
ბეჭდითა თჳსითა და დაადგინა გამგებელი ქუეყანისა
მის, ხოლო თჳთ წარმოვიდა ახალციხეს.

ფორჩხსა ჰსცხოვრებდა, რომელიმე აზნაურთაგან
სახელით პეტან, იხილა მან სითიხათუნისათანა მყოფი
მოახლეჲ, რომელსაცა ეწოდებოდა ლია და ჰსთნდა
იგი ფრიად, ამან ჭაბუკმან უკეთუ ჰპოვა ჟამი და-
ასთანა საუბრისა და იქმნენ ისინი ურთიერთისა
მიჯნურად, ამან აღუთქუა, რათა შეირთოს იგი ცო-
ლად; სითიხათუნ არა რაჲმე უწყოდა ამისთჳს; ერ-
თსა მთოვარიანსა ღამესა შეექცოდა ციხესა მას
მყოფსა წალკოტსა, მივიდა და დაჯდა ვარდთა ბუჩ-
ქთა შორის მდგომარესა სკამსა ზედა, რომელი იყო
ახლოს ზღუდისა. ესმა ჴმა ორისა მეტყუელთა,
რომელნიცა უბნობდნენ სიყუარულიანის ალერსით
სითიხათუნ მიეახლა ზღუდესა და დაუგდო სასმენელი
ჰსცნა ყოველივე საუბარი მათი; ხოლო არარაჲ
გამოუცხადა ამისთჳს ლიას. გარნა ჯერ არს ვჰსთქ-
უათ, რამეთუ ბუნებამან აღატყუინა მის შორის
მამაკაცთა სიყუარული, ჰსჩნდა, რამეთუ შეიგდა

მის შორისცა შური დიას მიმართ ჭაბუკის ბეჟანისა თჳს. მეორეს დღეს ჰკითხა მან დიას, არავინ არსა ახლოს ციხისა მის მცხოვრებთაგანი, რომელსა თანაცა შეეძლოს მას დროჲსა განცარცვაჲ? მიუ-გო დიას, არს აქა ჭაბუკი შუენიერი: აზნაური, რომელსაცა უწოდებენ ბეჟანს; ჭაბუკი იგი არს მეცნიერ მრავალთა საქმეთა და შუენივრად დამკუ-რელ საკრავთა, უკეთუ მიბრძანო, მოუწოდო მას. უბრძანა სითიხათუნ მოწოდებაჲ მისი; მაშინ წარ-ვიდა დია და მოუწოდა ბეჟანს: ხოლო იგი აღსდგა და მოვიდა შესრულმან ბეჟან სითიხათუნისა მიმართ თაყუანისცა მას, ხოლო ქალმა უბრძანა დაჯდომა და ჰრქუა: უწყითა თქუენ საკრავის დაკურა? მიუგო ჰე! დედოფალო გუწყი და მიჰყო ჴელი საკრავსა და იწყო შუენიერის ჴმით გალობა: სითიხათუნ მსმენელი მისი ლმობიერ იქმნა და მომგონებელი დიდებისა თჳსისა და აწ მხილველი უბადრუკებისა დასთხევდა თუალთაგან ცრემლთა და განვიდოდა ცნობათაგან: ამასთანავე სათნო უჩნდა მორფნაკუე-თობაცა და ჰეროვნება ჭაბუკისა მის და ეტყოდა ურიადსა მადლობასა: ხოლო ბეჟან მწუხრამდე მყოფი სითიხათუნისათანა წარვიდა სახლსა თჳსსა. მაშინ სითიხათუნ მიუწოდა დიას და ჰრქუა: მე შე-ვისწავე სახისაგან ბეჟანისა და მოძრაობათაგან შე-ნთა, რამეთუ არს შორის თქუენსა ვითარიმე საი-ჭუელი სიყუარული და გუწყი ესეცა, რამეთუ ხართ ურთიერთისა მიჯნურნი, ვითარცა მე თჳთ მესმა გუშინ საუბარი თქუენი შუშინას ციხის მცუელთა-

გან, ნუ თუ საცნაური იქმნეს და სხჳსზედ ჭკოხონ იგი და იქმნეს მოსაყოვნებელ და საკიცხულად ჩემდა; ამისთჳს გამცნებ, ანუ დაუტევო ესე ჩემთჳს საუბა-დრუკო ქცევა, ანუ აწვე განმეშორე, რამეთუ ვერთავს ვიდებ ესე ვითარისა მხლებელისა ყოლასა. ესმა რა ესე ლიას სითიხათუნის მიერ, დაჭმუნდა ფრიად და ვერარაჲ მიუგო. ესე დაუტევოთ და მო-ვიდეთ ზირქველსა ჭამბაკსა.

ოდეს არტავაზ წარგზავნა ყამარბეგ მამისა მო-სისა ფადლას მიმართ რანს, და ყოველივე აუწყა მის მიერ ქმნილთა მოქმედებათათჳს. მაშინ ფადლა მცნობელი ესე ვითარის შემთხვევისა მისსა თჳსისა, მიუწოდა მას და დაიწყო ბასრობა და უჳმდრებაჲ მისი და ეტყოდა: უბადრუკო, ნუ ესავ ჩემ მიერ ნურა ვითარსამე შეწევნასა, უკეთუ მეფის მიერ მოიწიოს ბრძანება და წარგიყჳანონ განკითხჳად შენ მიერ ქმნილთა ბოროტ-მოქმედებათათჳს: რაჲ ესე ჰყავ უგუნურო? უკეთუ გსურდა ქალისა მის შერთჳაჲ, რაჲსათჳს არ მაუწყე მე, ანუ პირის-პირ თჳთ არ-ტავაზისა არა მიხვედ და გამოეცხადე სურვილი შენი; უკეთუ ვერ ეწოდი სურვილისა შენისა აღსრულებასა: მაშინ ჰკადრეცა პატიოსნებითის სამშჯავლობითა ეცადე-ბოდი: აწ მეცა შეურაცხ-მყავ წელთა მოხუცებულე-ბისა ჩემისათა, ხოლო შენ, ვითარცა ავაზაკი და მზაკჳარი იხილვები წინაშე ყოველთასა; შეურაცხ მყოფელი სადმრთოს სახისა და მიზეზი კაცის-კჳლისა, ესე საკჳრჳელ არს, რაჲსათჳს არ მოვაკჳდინა არტავაზ: გარნა დამმარხჳელმან ჩემისა მეგობრო-

ზისა და არა მოსურნემან ქრისტიანის სისხლით კელთა თჳსთა შებღალვისამან, დაგიტევა შენ ცოცხალი, ხოლო თჳთ აღირჩია სიკუდილი და მხოლოდ მოზილიცა ასული იგი თჳსი მისცა კელთა მსაჯულთასა; შენითა უკუჱ მიზეზითა აღმოითხვრა მესხთა მთავრის სახლი და თესლიცა მათი; რაოდენი მჭრის-ყოფაჲ წინაშე ათაბაგსა ზექას მესხთა ერისა, აწ უკუჱ, ჰპოვა ღრთჲ მათზედან შურისგებისა: უბადრუკო! იხილე, რამეთუ შენ ოდენ ხარ მიზეზი ამის გნებისა და შენვე თანამდებ იქმნები გარდაიხადო სისხლითა შენითა მჭრის-ყოფაჲ იგი.

ყამარბეგ მწუხარე სიღრმედმდე გულისა თჳსისა ეტყოდა მამასა თჳსსა; ყოველსავე შემთხუევასა, რაჲცა იქმნა და ვისის მცნებით სუროდა განმართლება თავისა თჳსისა წინაშე მამისა; გარნა მან განაგო გარე და არა თავს-იდვა თხრობანი მისნი.

ხოლო ათაბაგმან ზექა, კვალადცა შემოკრიბნა მსაჯულნი და უბრძანა განკითხვაჲ სითიხათუნისა, რომელთაცა საქმის გარემოებისაგამო იხილეს, რამეთუ საჭირო იყო მოეყვანა ყამარბეგისა და პირის-პირ დადგინება ქალისა მისთანა, ვინადგან აბრალებდა მას ყოველსავე სიბოროტესა, რაჲცა სითიხათუნს ექმნა: ამისთჳს მოახსენეს ათაბაგსა, რათამცა მან მისწეროს ფადალას რანის ერისთავისა, მოვლინებისათჳს ძისა თჳსისა ყამარბეგისა. ზექამან უბრძანა სახელითა მისითა მიწერა წერილისა და მათცა მისწერეს ესრეთ.

ფედალიას ერისთავსა რანისასა.

ათაბაგი ბექა, სიღრმედმდე გულისა ჩემისათა მწუხარე, ვიტანჯები ძმაო, ვინადგან ესე ვითარის წერილისა მომავლინებელი გეზრახები; გარნა იძულებათა უმაღლესისა მეფისა ჩუენისათა, რომლისა-გამო არა ძალმიძს უყურად-უღებელად დატევებაჲ მის; ძესა თქუენსა უხუცესსა უამარწმებს ესოდენი ძვრის-ყოფა და უპატიოებაჲ მოუწყუენიეს პალატსა და ასულსა ზედა მესხთა მთავრის არტავაზისათა, რომელსაცა მხოლოდ-შობილი ასული მისი მზაკუ-რებითა თჳსითა შეუორგულებაა, და აღუძრავს კა-ცის-კვლისა მიმართ, რომელიმანცა მოჰკლა ქმარი თჳსი წუნანის ერისთავის ძეჲ ნასარ; ამისთჳს ასუ-ლი იგი, მკჳდრელი ქმრისა თჳსისა თჳთ არტავაზ მომივლინა მე განკითხჳად სჯულისამებრ ჩუენისა და დასასჯელად; ხოლო თჳთ მოხუცებული და და-ღებული იგი მთავარი მწუხარებითა ამით გარდაი-ცვალა. ქალსა მას ზედან დაწესებულ არიან მსა-ჯულნი, რომელთაცა განიკითხეს და ჰპოეს საჭიროდ ძისა თქუენისა უამარწმებისათანა პირის-პირ დადგენა და ნამდვილი აღმოჩენა მიზეზისა და ბრალეულისა კაცის-კჳლისათჳს: ამისთჳს გიხოვ ძმობით, აწვე მომივლინო იგი, და უარის ყოფათა შენითა არა მოაწიო რისხჳაჲ მეფისა შენდა და საერისთოსა შენსა ზედა და ელოდე ჩემ კერძო შეწევნასა, უკეთუ ნამდვილი არა იქმნების მიზეზი უბადრუკებისა, რომე-ლსაცა შესწამებენ მას.

ათაბაგი ბექა:

მოუდინეს ესე წერილი ფოსტალიონს; და ვითარცა მიიღო იგი მან და წარიკითხა, დაჰშმუნდა ფერიად; ვერ იკადრებდა უარის-ყოფასა, ხოლო მამობრივი გული მისი აღვცეინებოდა ფიცხელის მწუხარებით, რამეთუ უწყოდა თუ რაჲ შეუდგებოდა წარსჳლასა მისა მისისა უამარბეგისასა. მიუწოდა მას და ყოვე-ლივე რაჲცა წერილ-იყო მიუთხრა მას, უბრძანა რათამცა წარვიდეს ათაბაგის მიმართ: უამარბეგ, ვერა რაჲსამე მიმცემელმან მამისა მიმართ, ჰრქჳა: რამეთუ ხჳალ წარვალს იგი.

ვითარცა განთენდა, აღსდგა უამარბეგ და განემზადა, რომელმან წარიღო თჳსთანა საუნჯენი მრავალნი და წარიყვანა მონანი და მსახურნი თჳსნი. მოიწია ახალციხეს, მივიდა ახლოს ათაბაგის სახლისა, გარდახდა ცხენით, აცნობა მისლჳაჲ თჳსი ბექას; ხოლო მან უბრძანა შეუჳანებაჲ მისი. და ვითარცა შევიდა უამარბეგ, თაყუანისცა; ათაბაგს; ისილა რა ბექამ, შესძახა მას მაღლის ხმით: გულწყო ჭაბუკო, რამეთუ ხარ ძეჲ მთავრისა და დიდებულის შთამოებისა, ჰსწორი ჩუმთანა პატივითა; გარნა ხარ მიზეზად კაცის-კვლისა და ყოვლადვე გამაუპატიოებელად მთავრისავე პალატისა, ამასთანავე განმკიცხჳელად მონოზონებისა და ანგელოსებრივის სქემისა, ვერ არს განკითხჳაჲ შენი, რომლისათჳს დაწესებულ არიან მსაჯულნი; თანამდებ-ხარ რთ თქჳენ მიხვიდეთ მუნ და პირის-პირ თჳთოეულის კითხვისა მისცეთ სწორე და ჭეშმარიტი პასუხი: უწყოდე ჭაბუკო, უკეთუ განაჩინონ მათ სიკჳდილი შენ, ნუ

ელი მოტევებასა, ვინაჲთგან მჯერის მოქმედთა ჯერ
არს დაჰსჯაჲ: ხოლო შენ არათუ ერთსა საქმესა
შინა იხილვები ბრალეულად, არამედ ორსა და სა-
მსა; ამისთჳს გამცნებ, რათამცა უკუელივე ჰსთქუა
ჭეშმარიტებით და სიწრფელებით, რათამცა მეცა, შე-
ვიძლო შეწევნა შენი, რომლისათჳსცა აღუთქუ
მამასა შენსა. უბრძანა კელის უფალთა წარუჳანებაჲ
უამარზეგისა სამსჯავროდ, და სადგურისაცა მიცემა,
და ყოვლისავე საჭიროს სახმარებისა და მასპინძლობა
მსახურთა მისთა.

უამარზეგ მიუგო გამოსვლამდე ათაბაგსა, მთავა-
რო! ნუ შემაძრწუნებ რისხვითა შენითა, მე არა
ვითარსამე შემთხუევასა შინა არა ვჰპოვებ თავსა თჳსსა
ბრალეულად, ვინაჲთგან მქონან მე ცხადნი დამცვე-
ლებანი; უკეთუ მსაჯულნი თქუენნი, ანუ თჳთ თქ-
უენ თუალებით არ განსჯით საქმესა ჩემსა, გე-
ცუჳთ ჭეშმარიტსა, რამეთუ ყოველივე განზრახჳაჲ
ჩემი იყო მცნებითა თჳთ ქალისა მისისათა: მე არა-
ოდეს ვეძი სიმართლე ჩემი დაიფაროს და სამარ-
თალიცა თქუენი შეჰსცჳალოთ უსამართლოებად:
ბექა განკჳრდა პასუხსა ზედან უამარზეგისასა, ვა-
რნა არა რაჲ მიუგო. ხოლო უამარზეგ გამოვიდა,
რომელიცა კელის-უფალთა მთავრისათა შეიყვანეს
სამსჯავროსა და წარადგინეს წინაშე შეკრებილებისა
ხოლო მათ უბრძანეს დამარხჳაჲ მისი მეორეს დღე-
მდე. მისცეს მას სადგური შესაბამი და პატივიცა
ჯეროვანი.

უამარზეგ... იხმო ერთი მათ მსაჯულთაგანი

სურობად, რომელიცა იყო აღრიცხვანვე მოყუასი მისი, ჰკითხა გარემოებანი საქმისა და სადაცა იყო ჰპყრობილი სითისათჳს. მსაჯულმან მან ყოველივე დაწვრილებით ამცნო, რამეთუ სითისათჳს არს ციხესა დოთრჩნისასა. და ვითარცა წარვიდა მსაჯული იგი, დაჯდა ყამარიგე ღამესა მას, მოიღო ქაღალ-დი და მისწერა ესრეთ სითისათჳს.

შენის შეჴვწნების ჭამბაკმან, მეც აღმმრეს ზნეა-
თებრ მოსვლადა,
მსურვეულსა შენის შერთვსას, სხჳა ფიქრი მაქუნდა
არადა:
გლახაკთ სამოსით მოსილმან, მოვმართე შენსა
სახლადა,
სარჭმლით გიხილე მნათობი, თუალნი შემექმნენ
მთჳრალადა.
მით დღით შევიქმენ მიჯნურად ვიწოდი სურვილით
ალითა,
თავს შეგწირევდი სულითურთ! თუცა მენახე თუა-
ლითა;
გულ-შემოყრილსა ცრფობითა მონამ მაპკურა წყა-
ლითა:
კუალად მომაგო ცნობასა, ზე აღმადგინა მადლითა.
ვმჴედრებოდი დიაცსა, გაჭრის ასულსა თამარსა,
ან მოეპოვა სალბუნი, ანუ მივეცი სამარსა:
შენისა სიახლოისათჳს ფასსა აღუთქმიდი მრავალსა
არ ვმხუფველსა ფასითა, მმისთჳს დავჰპირდი შერ-
თვასა.

გარდაწყუჳტეითა მეტყოდა, ვერ დაასხლებია მასთო,
არა ჰსთნავს ქმრისა შერთჳსაჲ არცა ყურს მიაპყრო-
ბს თქმასსათო,
რის უთხრა შენგან ნათჳამი, მეტყჳს სიტყჳმსა
მწარსათო,
მაგრამ ვეცდები გაცნობო გით შეყუარო ქალსათო.
დღე წარხდა შემდგომ მრავალი, ვერა ვჰსცან
მისგან პასუხი,
სული მხდებოდა ტრფობითა, გულს ჯავრი მედვა
საწუხი,
კშირად ვჰკითხევდი ვაჯარსა, ჰამბავსა წარბთა მეჯი-
მუხი;
მეწადა მალი მომერთო, მომეხმო აფხაზ ჲ რუსი.
გულამმა მითხრა ასულმან, მაუწყა შენდა სათქ-
მელად,
ვერა ჰპოვებო მას ქალსა თუნდ იხმო თემი საშუჱ-
ლად;
უნდა იჩემო ბერობა იქმნეო ტყუილით დამთხზუჱლად,
ამით ოდენ მივიდოს, მოწყალებისა მთხოვლად.
ამისთჳს მოვიხელოვნე ცრუ მონოზონობის ჩვენება,
მოვმართე თქუჱნსა სადგომსა წყალობის თხოა
მენება;
თქუჱნ ჲ მამამან ინებეთ ჩემი ჰალატად მიღება,
მაშინ მე თქუჱნსა მხილველსა თავი მახსოვს გამება.
თქუჱნ ინებეთ აღსარება მე გეგონეთ მონოზონი
გარძრიდგან გადმოსრული ვითომ კოსმად სავედ
რქონი,
შემიჳდა დრო-ჲ კელთ გდებისა ნაზთა კელთა დაგეკონი,

განგიცხადე ვინცა ვიყავ, ვიცი, მომეც საამონი.
შენის ნებით ვიწყე წერა — მთავრისადმი წერილისა,
არ გუწყოდი მათი ჰაზრი, თურმე სურდა შერთვა
სხვისა,
უარ-ჰყოფდი მისთა სიტყუათ, გჭვრეტ ადრეც მრა-
ვალგზისა,
ამან აღსძრა იგი მაზედ, სიტყუა ჰსწერე თანხმობისა.
რა ბრალი მაქუს მე ამაში, ანუ რა გსურთ შე-
მამთხუოთ?
შორის გზითა მომიყუანეს, მჭირქუეს შინს უნდა
დავიდგინოთ,
მაშა გმართებს მართალი ჰსთქუათ, არცა მისთჳს
შეჰკადრმოთ
მეც მაცნობეთ ვითარმი ვჰსთქუა? ან რაც სიტყუა
გამიჩინოთ.
თუ თანხმა კარ გავიყუანო, მაგა ცრხით და სას-
ჯელით.
საჭურჭლით შევიჭურო გარდვიყუანო მადლა
ველით,
შემდგომ შენს სახლს მიგიყუანო, ვიმთავროთცა
რიგით მქჳლით;
თუცა გვზრდმიდენ, ვერა იწვონ, გმუსრო მტერი
ჩემის ჴელით.
ესე წიგნი მიყვგიდინა, ცისვას მან ფორჩხისასა,
სითიხათვის თჳთ მიართუეს, ნაჭერს ხუჲელ ჩოხ-
ისასა,
განხსნა მხწრაფლად წარიკითხა, ქუას ემუბდა კო-
ხისასა

მიმტანისა სატყორცნულად, თავს ტარს ჰსცემდა
თოხისასა.
მიმტანსა ჰრქჳა წარვედ უთხარ ,დასცხრეს ესრეთ
დაყმობასა,
ნუ თუ ჰხედავ სულს ვერაგობა დაჩჳტულსა კახპო-
ბასა:
რას ვიშიშვი რად ვიგულვოდე, რისთჳსა ვჰქოვ
მგზავრობასა?
ესე უთხა მომაყვრჳნა თავი მიკვეც ბასრობასა.
რაც უწყოდეს იგივე ჰსთქჳას სიცრუჱ და ბდუ-
ტობანი,
ვერაგობით განასრულდ-ჰყო თემი ჩემი, სრა და ვანი:
საურხისალმა მან განმზადა, მე მაწვია კაცის კვლანი,
ძმულობით აღვირ-რე ოდეს მივეც ფიცის თქმანი.
უამარბეგ რა მოისმინა ქალის მიერ ესე კმ:ნი
თავსა კელი შემოიკრა, ვერა ჰსთქჳა რა სიტყუჲა
სხუანი.
განიზრახა გაიპაროს, თუცა ჰპოვოს ჯიქთა გზანი;
მამა მაინც არ უტევებს, თუნდა იწყოს ტყუილთ
თხზჳანი.

მეორეს დღეს შემოყრნენ მსაჯულნი, მოუწო-
დეს სითიხათუნს, რომელიცა მოყვანილ იყო მცჳე-
ლთაგან, ეგრეთვე უბრძანეს მანდატურსა მთავრი-
სასა მოყვანება უამარბეგისა: და ვითარცა იხილა
სითიხათუნ იგი, მიხედა რისხვითა და ჰყუჱდრიდა
მას- მსაჯულმან ჰკითხა უამარბეგს, რაჲცა შემთ-
ხუჱოდა. რომელმანცა თჳთოეულად მიუთხრა, ვი-

თარცა ზემო წერილ არს; რომლისა პარიზს-პანთ-
სითიხათუნ იტყოდა: პატრიოსანნო მსაჯულნო, წარ-
მოიდგინეთ თუს შორის მას ჟამისა მდგომარეობა
ჩემი, ოდეს კაცსა ამას გერაგობითა თუსითა შემ-
პყრობელსა. ჩემსა ჰსურდა მიტაცება უბიწოებისა
ჩემისა და მით საკიცხელის სახელისა დადება სახ-
ლსა ზედან მამისა ჩემისასა, ვითარმედ სამუდამოდ
მექმნებოდა განრინებისათუს კელთა ამისგანა განდ-
ერთის ფიცის მიცემისა და მოტყუებისა, რომლი-
თაცა დამეუჯარა თავი ჩემი? უკეთუ კმა მიუთ მსა-
ჯურთა ჩემთათუს, მაშინ უეჭუელადცა მოჰკულიდნენ
ამას, გარნა მსმენელნი ჰამბისანი არ დასცხრებო-
დნენ იჭუსაგან, რათამცა მე დავშთერილ-კმაყოფილ-
ვიყავ უბიწოდ და შეუგინებელად კერძოდ ამისა;
მაშა ფიცის მიცემითა მით, უფროს შევეწიე სიცო-
ცხლესა ამისსა, ვიდრემდის თავისა თუსისა უზაკვე-
ლობასა, ვინადგან მამაჲ ჩემი უმეტეს განრისხებულ
იყო, რამეთუ ჰფიქრობდა იგი შეგინებასა
ჩემსა ამისმიერ, და ვინადგან ცოცხალი განვიდა
სახლისაგან ჩუენისა, უეჭუელად მისთუს, რამეთუ
მე თანკმა ვიქმენ ამასთანა შეერთებასა ზედა; ამით
და ესე ვითარის ფიქრითა მამისა ჩემისათა მივეცა
მე ცხადსა წარწყმედასა: ხოლო ქმარიცა ჩემი ამის-
თუსვე შემდეგ ჯუარისწერისა მეუწდრიდა, რომლის
უვედრებას შიშითა მოკუკალ იყო: აწ თქუენ პატრი-
ოსანნო მსაჯულნო საჯეთ, ვინ არს ჩუენ შორის
ბრალეული? მაშინ მსაჯულთა ერთკმად ჰრქუეს.
ჭეშმარიტსა იტყუით ასულო მთავრისაო და ნამდვილ

აღმოჩნდების ყამარბეგ ამას შემთხუევას შინა პრა-ლქულად: გარნა აწ მსთქუე რაჲ მოჰკალ ქმარი შენი ნახარ? მიუგო სითიხათუნ, გითხარით ყოველივე; რამეთუ შიშითა სიქადულისა მისისათა, ვინაჲგან აღმითქმიდა მე დასჯასა პირუტყულისავე ნახუასათანა. ყოველივე თქმულნი ესე დასწერა მდივანმან: მაშინ ქვალადცა მიაქციეს სითიხათუნ ციხესა; ყამარბეგისა უბრძანეს შეყენება საპყრობილედ და შებორკილებაჲ მისი და დადგინება მცუელთა.

მსაჯულთა დასწერეს განჩინება ორთა ამათ განკითხულთათჳს შემდგომის სახით: «ბრძანებითა ათაბაგის ბექასითა, იქმნა შედგენილ ქალაქსა ახალ-«ციხეს მსაჯულთ შეკრებილება, რომელმანცა მო-«ისმინა წერილი დიდებულის არტავაზ მესხთა მთავ-«რისა, რომელსა წარმოუვლინა ასული თჳსი, ზო-«ლო მეუღლე წუნანის ერისთავის იოსების მის «ნახარისა, რომელსაცა მოუკლავს ქმარი თჳსი, და «ითხოვს განკითხვასა ტაცის მკჳლელისა მის და დაჰს-«ჯასა ჰსჯულთაებრ სათაბაგოსათა, რომელიცა და-«წესებულ არს სამთავროისა ამისა: მოუწოდეთ, რა «ქალსა მას, ვჰკითხეთ ყოველივე გარემოება ბრალისა «მისისა, რომელმანცა თჳთოეულად წინაშე შეკრე-«ბილებისა ამის აღიარა და აბრალებდა ყოველსავე «რანის ერისთჳს მეს ყამარბეგს, რომელი იყო «მოწოდებულ და დადგენილ პირის-პირ ქალისა მის; «თუცა ჭაბუკი იგი იმართლებდა თავსა და დაზდე-«ბდა მიზეზსა ქალსა მას; გარნა თჳთ სითიხათუნის «მიერ პირის-პირ მისა იყო მხილებულ და აღმო-

«ჩუენილ ყოვლისა ზრდილისათჳს, რაჲცა სითიხათუნს
«ექმნა, მიზეზად, და ცბიერებითა თჳსითა ქუმოკლებინა
«ქალი იგი ყოვლისა მის უზადრუკებისათჳს: ამის-
«თჳს განვაჩინეთ. რანის ერისთჳს მესა ყამარბეგს.
«შეურაცხ ყოფისათჳს სადმრთოს და მონაზონების
«სქემისა, უპატიოებისათჳს მთავრის სახლისა, ცთუ-
«ნებისათჳს სითიხათუნისა სხჳსა და სხჳსათა საზეთა-
«ვამო; მოეკუეთოს თავი: ხოლო სითიხათუნ წარო-
«გზავნოს ექსორიობად საშჯულ ლოგანის ციხესა;
«გარნა აქუნდეს თავისუფალი მსვლელობა გარეციხისა
«და სოფელსა მას.» განჩინება ესე წარედგინოს
ათაბაგსა ბექას განსახილველად და დასამტკიცებელად.
ათაბაგმანცა დაამტკიცა და აუწყა მეფესა, ხოლო
მანცა სათნო იჩინა განჩინებისა ამის აღსრულება
და მოუწერა, რათამცა არა დააყოვნოს.

ოდეს განაჩინეს დროჲ აღსრულებისათჳს განჩინებისა ამის, წინად ორისა დღისა აუწყეს ყამარბეგს, რათამცა მოეპოვა ამისთჳს საშუალობაჲ და განერინებინა თავი თჳსი სიკუდილისაგან.

მსმენელი ამისი ყამარბეგ, შეძრწუნდა სულით და განიზრახა, რათამცა მოიპოვოს საშუალობა ესე ვითარი,; რომლითაცა განევლტას ცხადსა მას წარწყმენდასა. მაშინ მიუწოდა თჳსდა ციხისთავსა მას, რომელსაცა ფრიად უყუარდა იგი სიკეთისა და პატროვნებისა მისისათჳს და ეტყოდა ესრეთ: ძმაო. შენ თჳთ უწყი, რამეთუ მე მივეცემი ცხადსა წარწყმენდასა, ერთისა ლედაკაცის მიზეზით, რომელმანცა თჳნიერ ყოვლისა სიმართლისა ზრდილულ-მყო

ვითარმედ ცთომათა თჳსთათჳს, და რომლისათჳსცა მსაჯულთა მიერ განჩინებულ არს შემდეგ ორისა დღისა თავის მოკუეთაჲ ჩემი; განჩინება ესე დაუმტკიცებია ათაბაგს, ხოლო მეფისა მიერცა ბრძანებულ-არს აღსრულებაჲ მისი: გევედრები ძმაო, მიიღე ჩემგან ფას დიდი მადლი და ნუ მიტევებ წარწყმენდილებასა შინა, არამედ განმიყუანე ამიერ ციხით რათამცა ვივლტოდე და განრინებულ ვიქმნე უჟამოსა ამის სიკუდილისაგან: ძალგიძს შენცა წარმოხვიდე ჩემთანა მამულსა ჩემსა, და მიგცე ჯილდოდ თავისა ჩემისა სოფელი ერთი, რომელითაცა იცხოვრო შენ და სახლეულთა შენთა და ფრიადის ტირილით ეხვეოდა ყამარბეგ ქედსა და მუხლთა ციხისთავსა მას, ვიდრემდის თჳთ იგიცა აღვსილი მწუხარებით ცრემლეოდა; განა არა უწყოდა რაჲ ექმნა. მაშინ იძულებულმან ციხისთავმან მან თხოვითა ყამარბეგისათა ჰრქუა: ჭაბუკო! არს ღმერთი მოწამედ ჩემდა, რამეთუ ფრიად ვიურვი უბადრუკებისა შენისათჳს, და აღვასრულებდიცა თხოვასა შენსა: განა იუწყე ესე, რამეთუ მისხენან მე ცოლი და შვილნი, რომელთაცა ვაცხოვრებ სამსახურითა თჳსითა: უკეთუ აღვასრულო თხოვაჲ შენი, მაშინ ორგულებისა ჩემისათჳს მისცემენ მათ წარწყმენდასა და ვიქმნები მომწყუედელ სახლეულისა ჩემისა. განა სიღრმემდე გულისა ჩემისათა ურჭუწული სიბრალულითა შენითა, გეტყჳ და გამცნებ საშუალობასა ლტოლვისა შენისასა. მე ღამესა ამას ვიჩემებ სნეულებასა, და გამოუცხადებ შეკრებილება-

საცა, რათა სხჳა მცჳელნი დაადგინონ, ანუ არწმუნონ თანა-შემწესა ჩემსა ხმილჳა შენი: იგინი მოიყიდე ვითარმე: ხოლო მიხედე პირის პირ შენსა სარკმელსა, რომელიცა არს მცჳელი და ერთის ხელის შეხებით და შეკრჳთა მყის შეიმუსვრის, სადითაცა მალვის განსჳლა და ლტოლვა. უამარჩევ ამბორს უყო მას და მისცა ათასი ფლური და წარვიდა კაცი იგი.

კაცმან მან ციხისთავმან მიიყო თჳსდა თანა შემწე თჳსი და ჰრქუა: წარვედ და აუწყე მსაჯულთ შეკრებილებასა, რამეთუ მე ფიცხლად მელმის თავი ჩემი, ამისთჳს არ ძალმიძს დამესა ამას კმილჳა უამარჩევისა, იზრუნონ მისთჳს, რათამცა დაუდგინონ სხჳა რომელიმე ციხისა მის თავად: წარვიდა იგი და აუწყა მსაჯულთა, ხოლო მათ უბრძანეს თანა შემწესა მას, რათა მან თჳთ იმთავროს და ზმილჳილეს. მოსრულმან კაცმან მან ციხესა, აუწყა მცჳელთა, რამეთუ დამესა მას იქმნების იგი გამმგზებლად მათდა: უამარჩევ ამისთჳს მცნობელმან მიუწოდა მონასა თჳსსა, რომელიცა აქჳნდა თჳსთანა მზახურად და ჰრქუა: რამეთუ ამას დამესა ეგულვების მას განსჳლა ციხით, წარვიდეს და აუწყოს სხჳათა მსახურთა მისთა, რათამცა მათ განმზადებულ-იყონ თავნი თჳსნი და ცხენნიცა და მიუჴანონ ახლოს ციხისა, გარნა მოუყარებით, რათა მცჳელთა მათ არა იხილონ: და მისცა ოქროა რავდენიმე, რათამცა დამესა მას ასწავს მცჳელთა ...თა სასმელი ჳადრუმლის დაითრონ იგინი რათა

არა იქმნეს მათ მიერ საცნაურ განსჯულა მის-
ციხით.

და ვითარცა დაღამდა, მივიდა მცველთა მიმართ
მონაჲ უამარბეგისა, და ჰრქუა მათ, ვითარმედ უფა-
ლი ჩემი არს უძლებად და ჰსურს განსუენება, მო-
ველით და ვისვრით ერთად: მცველთა მათ უსმინეს
და იწყეს განცხრომა და დაითჳრენ და მისცნეს
თავნი თჳსნი ძილსა: ხოლო უამარბეგ შემუსრა
სარკმელი იგი და განვიდა მუნით, მივიდა მსახურთა
მიმართ თჳსთა, სადა იგინი განმზადებულნი ელოდ-
ნენ, შეჯდა ცხენსა და ივლტოდნენ რანით კერძო.

განთენდა რა განაღეს კარნი საპყრობილისანი
და ვერღარა იხილეს უამარბეგ მუნ, იწყეს ღაღადება
და ზახილი ვითარმედ უამარბეგ განტოლვილ არს,
რომლისათჳსცა აუწყეს ათაბაგსა, ხოლო მან მეყუ-
სეულად წარავლინნა დევნად მისდა ყოვლით კერძო
მჴედარნი თჳსნი, რომელნიცა მოეწივნენ მთასაზედა
დევაზონისასა, მხილველი უამარბეგ მისდა მდევნელთა
და მიწევნილთა ახლოს, ხოლო არღარა მოსავი
განტოლვისა ჴელთაგან მათთა, გარდავარდა კლდესა
და იქმნა შემუსრვილ, ვითარმედ ყოველნი ნაწევარნი
მისნი წვლილ წვლილად განბნეულ იყჳნენ. მაშინ
მდევნელნი იგი მოიქცნენ ცალიერნი და აცნობეს
ათაბაგსა ხოლო მჴსაჯულთა წარგზავნეს სითისათჳს
ქრისტობალ ლივანის ციხესა, რომელი იყო ჭავითა
შუენიერ, გარემოზღუდვილ წალკოტთა მიერ და ბე-
მოანის წყაროებით, არცადა მცველნი იყჳნენ
დადგენილ, არამედ თავის უფლად ჰსცხოვრებდა

მუნ. გარნა არა შექონე მსახურთა, იძულებულ იყო სითიხათუნ მიზეზითა ეპოვა მხევალი ერთი, რომელ-მანცა ჰპოვა მოხუცი დედაკაცი და შეიყუანა თჳს-თანა მოსამსახურედ. ხოლო შემდგომ მრავალთა, ჟამთა, დედაკაცი იგი მოუძლურდა და ჰსთხოვა სითიხათუნს, რათამცა მან განუტევოს იგი, და უკეთუ ისურვებს, უყიდოს მას ყრმა ქალი ძმისწული თჳსი და მიიღოს იგი: სითიხათუნ ეთანხმა თხოვასა და წინადადებასა დედაკაცისა მისისასა და განუტევა იგი, წარვიდა და მოუწოდა ძმისწულსა თჳსსა, რომელ-საცა ეწოდებოდა მელანია და მოიყვანა სითიხათუნ-თან. სითიხათუნ მჴიარულებული ყრმა ქალისა, განცჳ-ფრებულ იქმნა შუჱნიერებითა მისითა, და ჰგონაცა მან იგი რომლისამე დიდებულისა ასულად, ქცევი-სა გამო და ზნეობისა მისისა, უკეთუმცა დედაკაცსა მას არა ეთქუა, რამეთუ იგი არს ასული ძმისა მისისა. მაშინ ჰკითხა მელანიას სითიხათუნ, გსურსა ჩემთანა ყოფაჲ მიუგო მან, ჰე მსურს დედოფალო, უკეთუ თქუჱნ იქმნებით კმაყოფილ სამსახურითა ჩემითა: დედაკაცი იგი დამტკბებული მელანიასი გამოეთხოვა სითიხათუნს და მიიქცა სახლსა თჳსსა. სითიხათუნ ყოველივე მიაბარა მელანიას, რაჲცა აქუნდა თჳსთანა და ამცნო სამსახურიცა თჳსი. ხოლო მე-ლანია ყოვლისავე აღასრულებდა ბრძანებულსა თჳსდა სითიხათუნის მიერ მჰსწრაფლ და ნამდვილ. ოდესმე იწყებდა საუბარსაცა მაღალთა ჰსწავლათა სიტყუათა მიერ, რომლითაცა სითიხათუნ მკჳრვალე თავსა შორის თჳსსა ჰკითხვიდა, თუ ვითარ და ვის

მიერ მოიპოვა მან ჰსწავლაჲ იგი? მელანია ეტყოდა რამეთუ ციხისა მის ახლოს ჰსცხოვრებს მოხუცე-ბული და პატიოსანი კაცი, მღვდელი სახელით ათა-ნასი, რომელმანცა უწყის ქუთილად სამეცნიერონი ჰსწავლანი; მღვდელსა მას არა უვის შვილი, გარნა ჰზრდის ყრმასა შვილად თვსდა რომელსა ეწოდების ვასილი; ვინადგან სახლი ჩუენი არს ახლოს მღვ-დლისა მის სახლისათანა, მეცა სიყრმიდგან შევე-ჩვიე ვასილის და ერთად აღვიზარდენით, ვითარცა და ძმანი: ოდეს ათანასი ასწავლებდა მას საფილოსო-ფოსოთა წერილთა, მეცა მასთანავე მყოფსა მესმოდა და ვისწავლებდი, ამისთჳს მე ჰსწავლითა მით თანამდებ ვარ ვასილისა: სითიხათუნ უბრძანა მელანიას, ვი-ნადგან ესოდენ სწავლული არს ჭაბუკი იგი, მაშა მოუწოდე ჩემთანა, რათამცა ვისაუბროთ და მარტო-ებისა ჩემისა დროჲ მით განვატაროთ.

წარვიდა მელანია და უხმო ვასილის, ხოლო იგი რა ეთანამა მისლჳსა ზედა სითიხათუნისა მიმართ. მოიქცა მელანია და აუწყა სითიხათუნს, რამეთუ უარ-ჰყო ვასილი თხოვა მელანიასი და უფროს იკლიმის მამისა თჳსისაგან: მაშინ სითიხათუნ აღსდგა და წარ-ვიდა სახლსა ათანასისასა და აუწყა მისლჳაჲ თჳსი მელანიას მიერ; ესმარა მღვდელსა მყის მოეგება მას და ეტყოდა: დედოფალო! რასათჳს მიიღეთ შრომა და მობრძანდით ჩემ უღარიბისა კაცის მიმართ რაჲსათჳს არ მიბძანეთ, რათამცა თჳთ გხლებოდით? მაშინ სითიხათუნ ითხოვა შენდობა, ვითარცა მღვ-დლისა მიერ, მღვდელმანაცა გამოსახა თავსა მისსა

ზედა ნიშნი ჯუარისა და შეიწყნა სახლსა, უმასპინ-
ძლა ჯერისაებრ მის ჟამისა. ჰრქუა სითიხათუნ! პა-
ტიოსანო მამაო, მე მესმა შჳლობილისა თქუენისა
თჳს, რამეთუ იგი განჰსწავლულ არს საფილოსო-
ფოსთა ჰსწავლათა მიერ, გინადგან მეცა მისწავიეს
იგი და აწ ვარ მარტოებასა შინა, ამისთჳს ვინებე
მოწოდებაჲ მისი ჩემდა რათამცა განმეტარებინა
პყრობილებისა ჩემისა დროჲ მასთანა უბნობასა
შინა: გარნა მან უარჰყო თხოვაჲ ჩემი, ჰგონებ
უმეტეს მისთჳს, რამეთუ მას თჳნიერ ნებისა თქუე-
ნისა ეშინის ჩემდამო მოსვლისა, რამეთუ მე ვარ
პყრობილი; ამისთჳს მოვედ თქუენდა და გთხოვ,
უბრძანოთ ვასილის მოვიდეს ჩემთანა. მღჳდელმან
მსმენელმან ამისმან, აღუთქუა წარგზავნა შჳლობი-
ლისა თჳსისა და დაჰსმინა, უკეთუ თჳთ მასცა უბრ-
ძანებს, მარადის მზაჲ იქმნების აღასრულოს ნება
მისი. შემდეგ რავდენთამე საუბართა, სითიხათუნ გა-
მოეთხოვა ათანასის და მოიქცა თჳსსა ციხესა.

მეორეს დღეს ვასილი მივიდა სითიხათუნთანა,
რომელმანცა იხილა, რამეთუ მიეგებებოდა მელანია
და ამბორს უყო მას: ხოლო შესრულმან ვასილი
თაყუანისცა, სითიხათუნ უბრძანა დაჯდომა და და-
ჯდა იგი პირის-პირ მისა, და იწყეს უბნობა სხუა
და სხუათა საგანთათჳს, რომლისა საუბრითა სითი-
ხათუნ არა ესოდენ იშუებდა, რაოდენ შუენიერისა
სახითა და ჰასაკითა მისითა, გული მისი აღეტყინე-
ბოდა დაფარულის სიყუარულითა მისითა: შემდეგ
ვასილი გამოეთხოვა სითიხათუნს და მოიქცა

სახლსა თჳსსა. მიიხმო მელანია სითიხათჳს და ჰრო-
ქუა: გეძიებდა, რამეთუ თქუენ შორის არის კავში-
რი სიყუარულისა და ურთიერთოდცა მეგობრთავს შენ,
მელანია არა რაჲსამე მიმგებელმან, განიცრნაჳოდჳნ
და მომხრეებმან თავისამან ჯეთარმცა ხირცხჳლით
იწყო ჭურწეტა ქუეყანად.

ჰოი! ღმერთო! რაზამსნი არიან საცთურნი სოფლი-
სანი, რაზამ ისწრაფის მთავარი ამის სოფლისა,
რათამცა გარე მიქცეულმყოფნეს კაცნი მცნებათაგან
შენთა? რაზამ უმდურ-არს ბუნება კაცთა და ურჩის
დღეთა: რამეთუ მცირედი ნაზერწყალი გულის-თქ-
მისა, აღაგზნებს გულთა შინა მათთა ხანძრისა
ცეცხლისასა, რომლისაცა დაშრეტა, კნინღა არა
ძალუძს დიდსა მდინარესა! ესრეთვე მძაფრად აღე-
ტყინა გული სითიხათუნისა უაღვირობ და უხამსის
გულის-თქმითა და განიზრახა უმეხაზამოჲსა დიდე-
ბულებისა მისისადმი ჰაქმისა აღსრულებაჲ. ინება მან,
რათა მკიუფრობს თჳთ ვასილი და მეორეთოსცა ქმ-
რად, და უკეთუ ვერა აღასრულოს ნებაჲ თჳსი
მაშინ სადღეგ უგოს მას და საყვარელიცა მისი მე-
ლანია მოკლას; ოდეს ყოველი ესე ბოროტი გან-
ზრახუაჲ სითიხათუნ დაამტკიცა გულსა თჳსსა,
მოუწოდა მელანიას და ჰკითხა: არსაა სოფელსა
ამას სადამე განშორებული ადგილი, სადაცა შესა-
ძლო იყოს განტარებაჲ დროჲსა და შექცევა შენ?
მიუგო, ცუ, არს თავსა ამის სოფლისასა ტყე შე-
ნიერი, ქუაბნი გამოკუეთილნი და მუხით წყაროსნი
გამომდინარენი. საკჳენი თევზითა. მაშინ უბრძანა

სითიხათუნ, ხოჯალ წარვიდეთ მუნ და ვასილიცა თანა წარვიყუანოთ, ვისადილოთ. და შევექცეთ: მისცა ჟასი და რქუა, ხვალ თუდე ყოველივე სადილისათჳს სახმარი და წარვედ და ადრე შეგვიმზადე სადილი, ვასილის აცნობე, მოვიდეს ჩუმდა და ერთად წარმოვალთ. მედანიამ ყოველივე ბრძანებული მეორეს დღეს აღასრულა, ვასილისცა აუწყა და ჰრქუა მისლვა სითიხათუნისათანა.

ოდეს ვასილი მოვიდა სითიხათუნის მომართ, მაშინ სითიხათუნ გულისთქმით ტუჶ-ქმნილმან, უპყრა მას კელი და ჰრქუა: არღარა ძალმიძს დაფარუა სიყუარულისა ჩემისა, რომლისა ცეცხლით ეგზნების გული ჩემი, მე მსურს, რათა იყო შენ ქმარი ჩემი, და აწვე მომცე კელი თჳსი: უწყოდე ესეცა რამეთუ შემდეგ განთავისუფლებისა ჩემისა ბერობილებათაგან, წარვალთ მამულსა ჩემსა და იქმნები შენ მთავრად მესხთა და მოიპოებ ურიცხუსა საუნჯესა. ვასილი სირცხვილით და შიშით კდემული ეტყოდა: დედოფალო! ვითარ განიზრახავთ საქმესა უშესაბამოსა და კნინდა საკიცხელსა დიდებულისა შთამოებისა თქუენისასა? ვინაჲდგან მე ვარ მონაჲ: ხოლო თქუენ ასული ჩინებულის მთავრისა: ნუ დედოფალო ჩემო! ნუ მისცემთ უბრალოს გულისთქმასა თავსა თქუენსა და ნუცა დაამდაბლებთ ღირსებასა თქუენსა; მეცა აღვიარებთ, რამეთუ სიყრმიდგანვე მიმიციეს ფიცი და სიტყუაჲ მეღანიასათჳს, და თჳნიერ მისსა, სხუასა ვერავის შევირთავ: სითიხათუნ აღბორგებულმან რისხვით, და სიტყუათა ვასილისათა შეურაცხულმან

თავისა თჳსისა შეურაცხ-საყოფელად, არა რაჲ მიუ-
გო: შევიდა შინაგასა სახლსა, აღიღო მახჳლი და შინაგან
სამოსლისა შეირტყუა იგი, გამოვიდა ვასილისათანა
უპყრა ჴელი და ჰრქუა წარვიდეთ, სადაცა მელანია
განგვიმზადებს სადილსა და წარვემართნეთ: გზასა
ზედა არა ერთ გზის ეტყოდა კვალადცა ვასილის
სურვილისა თჳსისათჳს; გარნა იგი სრულიად იყუმ-
ნიდა მისგან. ოდეს მივიდნენ ქუაბსა, იხილა სითი-
ხათუნ, რამეთუ მელანიას ყოველივე სადილისათჳს
მზა აქუნდა; შურით და რისხვით აღგზნებულმან
კვალადცა ჰრქუა ვასილის: აღასრულებს სიტყუასა
ჩემსა, რაჲცა გარქუ შენ? ვასილი კვალადვე მიუ-
გებდა ერთსა და მასვე სიტყუასა და ჰსთხოვდა, რა-
თამცა მან დაუტეოს განზრახუაჲ თჳსი, არამედ
ისადილონ და შეექცნენ მშუენიერის სახილავთა მით.
მაშინ სითიხათუნ ვერღარა დამპყრობელმან რისხჳსა
თჳსისამან და განსრულმან გარე თავისა თჳსისა, უპ-
ყრა მელანიას ჴელითა თმანი და მიიზიდა იგი და
შესძახა: უგუნურო, უფროს ჰპატივსცემა უბრალოსა
ამას ქალსა გლეხისასა ვიდრე, მე მაშა იხილე და
გამოსცადე შურის-გებაცა ჩემი, მეყუსეულად იხადა
დაფარული იგი მახჳლი და სამგზის უგმირა გულსა
მელანიასასა და მოკლა იგი: ვასილი მყის მოქცეული
შიშითა ივლტოდა სოფლად და აუწყა ყოველთა
შემთხუევაჲ იგი: ხოლო სითიხათუნ მოგებულმან
თავსა შორის თჳსსა, იხილა, რამეთუ ამიერიდგან
ვერღარა განერება სიკუდილისა, განიგმირა თავიცა
თჳსი მახჳლითა და დაეცა მკუდარნი, გვერდით

მელანიასა. მოვიდნენ მრავალნი სოფლით და იხილეს უბადრუკნი იგი მკუდარნი, აღიღეს გუამი მელანიასი და წარმოიღეს და დამარხეს ეკკლესიასა, ხოლო გუამი სითიხათუნისა დაუტევეს მჴეცთა და ფრინუელთა შესაჭმელად. ესრეთ აღიხოცა სახლი არტავაზ მესხთა მთავრისა: ხოლო სრულიად სამცხე დაიპყრა ათაბაგმან: ესრეთცა წარწყმდა ყოვლად მშუენიერი იგი ქალი, რომლისა მშუენიერებისა მეძიებელნი წარაგებდნენ მრავალთა საუნჯეთა და თჳთ თავთაცა თჳსთა მოაკლდებოდნენ, ვითარცა ყამარბეგ.

იხილეთ მოყუასნო, ვითარ უსარგებლო იქმნა ცბიერება ყამარბეგისა, და ვითარი შინაგანი სიბოროტე იყო დაფარული გარეგანსა მშუენიერებასა სითიხათუნისასა; რომელმანცა მოჰკლა ქმარი თჳსი შემდეგ უბადრუკი მელანია და უკანასკნელ თჳთ თავიცა თჳსი; არა სამართლად ბრძანებულ არს? ჰხილენით საფლავები, რომელნი განგოზილ-არიან გარეგან, ხოლო შინაგან სავსე არიან ძუალებითა მკუდართა, ნამდჳლ ესრეთ იყო სითიხათუნ; ამისთჳსცა ჯერ არს ყოველთა მიერ კრძალვა და ძიება არათუ გარეგანთა მშუენიერებათა, არამედ შინაგანთა, რათა არა წარაგონ სიცოცხლეჲ თჳსი. ყამარბეგს თუცა ეცნა შინაგანი მშუენიერება სითიხათუნისა, ყოვლადვე არა ჰფიქრებდა მისთჳს მოგერაგებულთა მზაკუვრებათა და არცა წარწყმდებოდა, გარნა ვაჲ! რამეთუ იგი ჰსცნა ერთის გარეგანის შესახედავითა სითიხათუნისათა, ვერა მცნობელი შინაგანის სიბოროტისა მ[illegible]სასა.

დასასრული.

ეჰა სოფელო, დაუდგრომელო, ყოველთა მიმართ შეურჩომელო,
მადლისა კვლით კეთილად ქმნილო, ეშმაკის საფრ-ხით სისხლით დამთხვეულო;
კაცთა სახმარად დაბადებულო, გარნა მათ საფრხედ მიმაქცეველო:
შეჰცვალის სანაცვლოდ მათის ცხოვრების დამარღვე-ველო.
ვის ჰსურს სიწმინდე კეთილ ცხოვრება, მათ შეაბილწებ,
უმანკოს სისხლსა დაცათხეულ-ჰყოფ და შეამწიკვლებ:
შენთა უცნოთა ყრმათა და ჭაბუკთ, შურით აღავსებ,
ქალწულთ დედათა შემაგინები, სიწმიდისაგან გაცა-აწულტუებ.
მთათა ქუაბთ მყოფთა, მეუდაბნოეთ შურთა მიმ-ცემი.
აღძრავ გულის თქმად; ნახონ ოდენდა სოფლისა თემი,
თჳსთა ლოცვათა განშორებულ ჰყოფ, ვითარ გამ-ცემი,
სოფლის ამოხსა მიუჴნებულ ჰყოფ, ძლით გვერ-დსა მცემი.
თუ სადმე კაცთა ადიდებ ათგზის უმეტეს მწუხა-რედ ჰყოფ,
მიუჴან შფოთსა, დაუცხრომელსა, მამამეთ განჰყოფ

ზოგთ გაამდიდრებ, ზოგთა ცხოვრებას სხჳსადმი დაჰყოფ,
მჴრად დაატყჳევებ, მყუდროებითა, დაფარულითაცა საანყმნოდა ჰყოფ.
ესე ქცევანი აწჳევენ თქმულთა ზემო თხრობასა,
ჩვეჳანის საქმით შეჳთხზევენ ფიცხელს თავხედობასა,
ნაცრჭილად შეჳწობისა მიწყენილად ჰყოფენ თჳს მეჳლე-ლობასა
ყოველთ მკითხველთა მათის ჭამბისა მკინებლობასა.
მეც დავსხდი წყნარად ამათოვბის მეტყუჳწლებისა,
ხოცრუის მიხზიჳწლად, გასაკიცხველად, მკითხველებისა:
ხულისა გონების შემმინებელად უშჳწრებისა
სადაცა ვჭმოვლ მაკრივი თჳსის დაბერებისა.
ბებერით დიაცთა ოდენდა შეჳწმნისა მოზდამწერობა,
მამაკაცთა თჳს აუგი არის მისთჳს ღრეობა,
დროსა დაკარგვა, უბრალოს ჩმახვა ცუდი ზნეობა:
მჭხამდა მეფიქრნა ამის სანაცრჭლოდ სხჳარამბრძენობა,
მაგრამ, არ უბრალოდ ვსხთქ ესე ამბავი,
გრძნობლულებისა დამყარობისათჳს ვიწყე იგავი,
რადგან უგრძნობელთ გსრვთ დავთნქმის, ცხოვრების ნავი;
უმეცვეს ჯავნუეთ განუსჯელობით დაჰკარგონ თავი.
ჩჳწნს საუკუნეს ჯჰგონებ არ მჳრობს ესე თხრობანი
სანჯმწოდა აქჳსთ ქალთა და ყმელთა თჳსნი გრძნობანი:
მაშ მართებს კარგად ფიქრნი და ჭსჯანი, შემდგომ ტრფობანი:
გარეგან მორთჳამ, შინაგან ფარულ არგჳცეს გრნებანი.

თ. დ. ციცი-შჳლი.

7.

სიტყუა, ნაბრძანები ჴ ე ლ მ წ ი ფ ი ს ი მ-პ ე რ ა ტ ო რ ი ს ა გ ა ნ, მოსკოვის საკეთილო-შობილო წინამძღვართადმი, აგვისტოს 3, — 1858 წელსა. —

(გაზეთი «Кавказъ. № 88.)

ჩემთჳს უკუალნო, ყოველთჳს სასიამოვნოა, რომლესაც შესაძლებელია განვიცხადებდე მადლობასა, გარნა უსინდისოთ ლაპარაკი, არ არის ჩემი თჳსება. მე ყოველთჳს ვამბობ მართალს, და სამწუხაროდ ჩემდა, ახლა არ შემიძლიან გითხრათ მადლობა! გახსოვთ თქუენ, რომლესაც მე, ორის წლის წინათ ამისა, თჳთან ამ ოთახში გეტყოდით მას, რომ ადრე იქნება თუ გჳან უნდა შეჰყუდგეთ ცვლილებასა ბატონყმობის უკულებათა, და უმჯობეს არის დაწყება თავით, ვიდრე ბოლოთგან. სიტყუანი ჩემნი იყვნენ გაუგებელ. შემდგომ ამისა ამაზედ დიდ ხანს ვფიქრობდი, და ვილოცე და ღმერთი, გაბედვით შეჰყუდგე საქმესა. რომლესაც, თხოვნისამებრ პეტერბურგის და ლიტოვის კეთილშობილთა, მიეცა ჩემგნით რესკრიპტი, მე, სწორედ გითხრა, მეგონა რომ მოსკოვის

კეთილშობილნი ყოველთჳს პირველად მოსთხოვდნენ ამ განზრახვის შესრულებასა; გარნა გამოაცხადეს თანხმობა ნოვგოროდელთა, ხოლო მოსკოვის გუბერნიამ არა პირველად აღიარა, არცა შემდეგ, თითქმის არცა მესამედ. ამან მე დიდად შემაწუხა, ამისთჳს რომ მე საკუთრად მაქუს, რომ დავბადე-ბულვარ მოსკოვში, ყოველთჳს მიყვარდა მოსკოვი, რომლისაც ვიყავი მემკჳდრე, მიყვარს ახლა, როგორც ჩემი სამშობლო. მე დავიწყებ ჵ არაოდეს არ მოვეშვები ამ საქმეს. აქ კ ე ლ მ წ ი ფ ე მ ინება განმეორება იმისი, რაცა მოხსენებულ არიან რეს-კრიპტში). მე მიყვარს კეთილშობილება, მიმაჩნია პირველ დამცველად ტახტისა. მე მსურს სამოქა-ლაქო კეთილი, გარნა არა მსურს რომ იყოს საზი-ანოდ თქუენდა, ყოველთჳს მზათა ვარ ვიდგე თქუენს მაგიერ; გარნა თქუენ, თქუენისავე საკეთე-ბლობისათჳს, უნდა ცდილობდეთ, რომ დარჩნენ კეთილმდგომარეობითი უმანი: მოიგონეთ, რომ მოს-კოვის გუბერნიის ვაჭრებს მრთელი რუსეთი. მე მზათა ვარ ვქმნა თქუენთჳს, რაიცა შემიძლიან, მამეცით შეძლება, რომ დავდგე თქუენთჳს. გესმით თუ არა, ვაჭარნო? მე მესმის, რომ კამიტეტს ბე-ვრი საქმე გაუკეთება. წამიკითხავს, ზოგი ერთი იმათი საქმეთაგანი, ბევრი მიმჩნია რომ კარგად შედგენილა, მხოლოდ ერთი შევნიშნე: უმეტესის სახლ-კართანობაზე. მე სახლ-კართანობა გლეხისა მგო-ნია არა ერთი ოდენ სახლ-კარი, არამედ ყოველი სახნავ-სათესი მიწა. კიდევ ვიმეორებ, ვაჭარნო,

მოიქცეოდეთ ისე, რომ შეუძლოს თქუენს მაგიერ დგომა ყოველგან. მაგითი განამართლებთ, თქუენდამი ჩემს მონდობილებასა.—

კუდიანი ვარსკვლავი და იმისი არა რაიმე მოქმედება ქუეყანაზე.—

ვიდრე სამს ოკტომბრამდე, ღრუბელთა შორის ჩნდეყ იხილვებოდა კუდიანი ვარსკვლავი, რომელსაცა უწოდებენ «დ ო ნ ნ ა ტ ი». ხან კუდი და ხან თვითონ ვარსკვლავი ბრწყინავდნენ ცისა სივრცეზედ, გარნა სამს ოკტომბერს მრუდად იყო შესამჩნეველ იმისი ნახვა. ვარსკვლავთ მრიცხველნი არ აცხადებენ გამოჩენდება ვიდრე რომლისმე, თუ დაიკარგება საუკუნეს უვარსკვლავში? გავაცნობთ რა თავის დანიშნულს პირისაკენ, გვინებავთ უკანასკნელად რამდენსამე სიტყვას, იმის არარაიზა მოქმედებაზედ ქუეყანისა: ხალხი იშიშვის, ვითომც გამოჩენა კუდიანის ვარსკვლავისა წინათ გვაუწყებდეს უბედურებასა რისამე მოსვლასა, ეს სულ სიცრუეა, რადგანაც გამოჩენა კუდიანის ვარსკვლავისა, არასოდეს არ მოგვასწავებს, რომელსაცა ვიდრე დავამტკიცებთ:

ვარსკვლავთ მრიცხველთ ისტორიაში ვპოვებთ, მრავალთა კუდიან ვარსკვლავთა გამოჩენასა სხუა

და სხუა დროებში, ამასთანავე სხუა და სხუა დროებში უსასტიკესთა უბედურებათა: ჭირისა, ომიანობისა, ქუეყნების გადაწვასა, შიმშილსა, წყლების ადიდებათა. ავიღოთ მაგალითათ ეს საშინელი უბედურებითი დროები და, ვნახოთ, თუ ვითართა კუდიანთა ვარსკვლავთა აუწყეს წინათვე ხალხთა, ამ უბედურების მოახლოვება და ვითარნი კუდიანნი ვარსკვლავნი ბრწყინავდენ ცაზედ? ნუ გავჰყვებით ქრისტეს დაბადების წინათ დროებსა, მხოლოდ დავიწყოთ, ქრისტეს შობის შემდგომითგან. ისტორია გვიმტკიცებს, რომ მრთელი რომის იმპერია პირველ სამს საუკუნეში ქრისტეს შობის შემდგომ იყო დარღვეული და აოხრებული საშინელის შესაყარითა. ორმოც და ორს წელს ქრისტეს დაბადების შემდგომ კლავდიას მეფობის დროს მოეფინა ყოველგან შესაყარი სნეულება, რომელსაცა ეძახდენ ეგვიპტეს მენტაგრას (ეს სნეულება გამოჩნდებოდა ხოლმე კაცსა სისველის მსგავსად მრთელს ტანზედ, რომლისაგამო ფრიად მოკლეს დროში გაბერავდა ტანსა და მსწრაფლ არჩობდა) რომელიცა უწყლულებდა სნეულს ტანსა, ულპობდა და უფროლებდა. 154 წელსა გამოვიდა ეგვიპტითგან საშინელი შესაყარი, რომელიცა მოედო და მრთელს ევროპასა, ხალხი სწყდიად მიჯანტ-მოჯანტე. ეს სნეულება იმისთანა იყო, რომ ავათმყოფი როგორც გიჟი, რა ვერ უძლებდა სნეულებასა, გაჰვარდებოდა, ტყე-ტყე დარბოდა და ვინ იტყვის იმ საშინელებასა, რაებსაცა სჩადიოდა. ამ სნეულებას ეწოდებოდა ლ ი კ ა ნ-

ტროპია (სნეულება ესე იყო იმ გვარი, — რომ ტყავი სნეულს თჳთ მცირეს დროში ებერებოდა იქამდენ, რომ დასქდებოდა და სრულიად დაერღვეოდა, რომელიცა ფიცხლავე ჰკლავდა). საექიმო ისტორია გვიმტკიცებს, რომ რაც უნდა სასტიკი სნეულება იყვეს, დროება სცვლის და ასუსტებს, ამისთჳს გარდავალს რა შჳლის შჳლათ, ჰკარგავს ძალასა და, ბოლოს სრულებით არცა თუ რასამე ავნებს, ამისთანა ცვლილება დაემართა ძველად ხოლერასა 165 წელსა. მეფობისა დროს ანტონინისა. მრთელი შჳდი წელიწადი იყო ყოველგან საშინელი ჭირი, არ გაუვლია ოცს წელს, რომ მრთელი იტალია იყო აოხრებულ ამ სნეულებითა: მესამე ნაწილი ხალხისა, იყო გაწყვეტილ ამ სნეულებით, რომელიცა გადავიდა რა რომში ჰკლავდა დღეში ორი ათასს კაცს. ნახევარს მესამეს საუკუნისასა, ვალერიანის მეფობის დროს გამოჩნდა კვალად ჭირი და თხუთმეტის წლის განმავლობაში მოქმედებდა ეს სასტიკი სნეულება, ისე რომ მრთელი ხალხი შეიმოსა თალხად. 312 წელსა, ჭირი გამოვიდა რა კვალად ეგვიპტითგან, გადავიდა იტალიაში, ხოლო შემდგომ საბერძნეთში, სადაცა ისე მოსპო ხალხი, რომ არცა ერთი სული მორჩენია. ამ საშინელი წელიწადების განმავლობაში, ვარსკვლავთ მრიცხველთ არცა ერთი ქუდიანი ვარსკვლავი, არ შეუნიშნავთ ცისა სივრცეზე და არცა ამ დროების წინათ გამოჩენილან.

524 წელსა, გამოჩნდა კაცთა მიწასთან გამასწ-

წოდებული ჭირი, რომელიცა აჴლებდა მჴხრს ევ-როპაში, თითქმის ორმოც და ათ წლამდეს. ამასთანავე იყო ფრიადი სიმშილი, რომელიცა ჩამოაგდებს ცალკე კალაათა და ცალკე ჭირის შიშით,—ხალხთა. ამ წლების განმავლობაში და არცა წინათ არ გამოჩენილა არა ვითარი ვარსკვლავი; მართალია, გამოჩნდა კუდიანი ვარსკვლავი 520 წელსა, მაგრამ ეს ვარსკვლავი როგორცა ჰსჩანს წლებითგან შენიშნეს ოთხის წლის წინათ ჭირის გამოჩენისა, მაშასადამე ეს გამოჩენა არ მეუწევბის სნეულებასა; ამასთანავე ვარსკვლავი იყო ისე პატარა, რომ ძნელად იყო შესაძლებელ შენიშვნა. ამ საშინელთა უბედურებათა გამო, ზოგნი ერთნი მაშინდელნი ჩვეულებანი აქამომდეს დარჩნენ ხალხში. შესაყარი რომ შეუდგებოდა კაცსა, პირველად შენიშნავდნენ მაზე, რომ ჯერ მოაყოლებდა დაცემინებასა და დამთქნარებასა, შემდგომს მოაყოლებდა ტანის თრთოლასა, კლანჭესა და იქამდის მიასუსტებდა, რომ მსწრაფლ მოჰკლავდა. როდესაც ნახა რომის პაპამ დიდმან გრიგორიმ, რომ მეტად ახირებით იხოცებოდა ხალხი, მაშინ დასდვა კანონათ, შემდგომა: შესაყარის მოახლოვების დროს, ესე იგი დროსა დამთქნარებისასა, სნეულს უნდა დაეწერა პირსჯვარი, ხოლო დაცემინების დროს გარს მყოფთა და მსმენელთა უნდა ეთქვათ სნეულისათვის: «ღმრთის წყალობით იყავნ განთავისუფლებული» ანუ «შეგეწიოს ღმერთი» აქედგან ცხადად ჰსჩანს, რომ მაშინდელი ჩვეულება დარჩა ჩუენში

აქამომდე.

არ გაჳვლით ორს საუკუნეს, როდესაც რომ 717 წელს გაჩნდა დასავლეთისაკენ საშინელი შესაყარი სნეულება, რომელმაცა მარტო კონსტანტინოპოლში შთანთქო სამასი ათასი კაცი. ამ წლების განმავლობაში არცა ერთი ვარსკვლავი არ გამოჩენილა ცაზედ.

874 წელსა, მრთელს ევროპაში გაჩნდა ისეთი კალია, რომ ჰაერს აბნელებდა და ერთს ადლზედ ზოგ ერთს ალაგს კვდარნი ეყარნენ. წვიმებმა ისე დაალპეს ეს მკვდარი კალია, რომ რა ავარდა საძაგელი სუნი, კვალად გაჩნდა სნეულება და დანთქუა მრავალი კაცი. არცა ამ დროებში შეუნიშნავთ კუდიანი ვარსკვლავი. მართალია გამოჩნდა კამეტა 876 წელსა, მაგრამ ეს გამოჩენა იყო ერთის წლის შემდგომ ამ საშინელის უბედურებისა.

996 წელსა, გამოჩნდა ევროპაში უცნაური სნეულება, რომელსაცა ეძახდნენ საოცარს სახელს «წ მ ი ნ დ ა ც ე ც ხ ლ ი» ისტორია მოგვითხრობს რომ ეს ცის მრისხანება თჳთ უსასტიკეს სისწრაფით მოედო თურმე მრთელს ქუეყანას; თჳთან სნეულება თუმცა იყო მსწრაფი, გარნა ტანჯვა ჰქონდა აუტანელი, რომელიცა მსწრაფლად მოედებოდა მრთელს სხეულს და რამდენსამე წამში შესწვავდა მრთელს ტანსა კაცისასა. ესეც მოხვდებოდა ხოლმე, რომ ცეცხლი ზოგსა შეუწვავდა რომელსამე ასოს: ჴელსა, ფეხსა, თუ სხ. უცებ-გაუშავდებოდა და შემდგომს მკვალიანად მოვარდებოდა ტანსა. სნეულება

ესე დიდ ხანს ინთქუამდა კაცობრიობასა; ბოლოს დაკარგა ამ სნეულებამ თავისი ძალა და შეიცვალა სხუა სნეულებად, რომელსაცა ახლა ემახიან «ა ნ ტ ო ნ ი ს ც ე ც ხ ლ ს.» იმ საშინელის სნეულებისა გამო, ხალხი ანებებდა თავსა, მამულსაცა, ყოველსავე ქონებასაცა და მიეშურებოდნენ იერუსალიმისაკენ, სადაცა ითხოვდნენ ღუთისგან შემწეობასა. ამ დროებში გამოჩნდნენ ორნი კუდიანნი-ვარსკვლავნი, რომელნიცა იყვნენ ფრიად დიდნი, ამასთანავე მნათობულნი. მაგრამ პირველი იმათგანი გამოჩნდა 983 წელსა, მაშასადამე ცამეტის წლის წინათ უბედურებისა, ხოლო მეორე 1005 წელსა, მაშასადამე ცხრის წლის შემდგომ.

1092 წელსა მოედო ქუეყანას კვალად მისწრაფელ მომავლინებელი სნეულება, ამასთანავე პარუტჭკუთა ჭირი, რომელიცა მოქმედებდა ხუთს წელს; ყოველნი ფიქრობდნენ წარღვნის მოახლოვებასა. რამდენსამე კვირაში, იერუსალიმში დაიხოცა ხუთას კაცამდენ; მრთელი ანტიოხის ქალაქში მცხოვრებნი მოისპნენ, ორასი ათასი კაცი დამქრის სრულიად ამოიხოცა; კვალად ევროპიითგან გამოგზავნილი ჯვარი შემდგარი ოც და ხუთის ათასის კაცისაგან რამდენიმე დღეში გაიყლიტა, ამ დროებში აღმოჩნდნენ კვალად ორნი ვარსკვლავნი; 1071 და 1097 წელიწადებში, მაშასადამე ერთი იმათგანი ოც და ერთის წლის წინათ უბედურებისა, ხოლო მეორე ხუთის წლის შემდგომ საშინელის შესაყარის სნეულებისა.

1347 წელსა, აზიიდგან გამოვიდა ევროპაში თჳთ უსაშინელესი ჭირი, რომელსაცა ეძახდნენ «შ ა ვ ს ს ი კ ვ დ ი ლ ს», არცა ერთი ქუეყანა არ დარჩომია აუხრწებელად, ჯერ პირველ წელიწადებში მოქმედებდა ზღუფბის პირას, გარნა 1348 წელს, გადავიდა ყოველგან, აძრწუნებდა ხალხსა, მიწის მხვნელთა დაუტევეს სახლკარი, გუთანი და სხ. მირბოდნენ ტყეებში, ყანები რჩებოდა მოუმკავი, ხალხში მოისპო სიყვარული, ძმა აღარა ჰსცნობდა ძმასა, შვილი დედასა, დედა-შვილსა, ნათესავი ნათესავსა, ერთი ერთმანეთს ვეღარ უდგებოდნენ და მირბოდნენ ვინ იცის საითკენ. ზოგიერთს ქალაქში იხოცებოდნენ დღეში ოცი ათასი, ზოგი ქალაქი, თუ სოფელი სრულებით მოისპო, რამდენნი მეფენი და დედოფალნი შეიქმნენ მსხვერპლად ჭირისა. ვარსკვლავთ მრიცხველნი ამ დროებში გვაჩვენებენ ორთა დიდთა ვარსკვლავთა, 1347 და 1357 წელიწადებში, აჲ საიდან დაიბადა და წარმოდგა ხალხში ჩვეულება დარწმუნებისა. რადგანაც ამ ორთა ვარსკვლავთაგანნი ერთი გამოჩნდა უბედურების დროს, ხოლო მეორე უბედურების შემდგომს. ძველთა კაცთა აზრით, ორნი კუდიანნი ვარსკვლავნი ყოფილან ნიშნად უბედურებისა და ბედნიერებისა,—

1546 წელსა, სომხეთში გაჩნდა საშინელი ჭირი. ეს ჭირი გამოვიდა კიტაიიდგან, სადაცა გაწყვიტა ოცი და ათი მილლიონი კაცი. აქედან გადავიდა ფრანციაში, იტალიაში და გერმანიაში, რომელშიაც მრავალი ქალაქი დაცარიელდა. ლონდონის

ქალაქში, სასაფლაოზედ იყო დამარხული ორმოც და ათი ათასი კაცი, პარიჟში, იმედ გარდაწყვეტილი და გულ-დამწვარი ხალხი ჰთხოვდა მთავრობასა, ურიების გაწყვეტასა, ჰგონებდნენ რა, რომ ვითომც იმათის ცოდვით მოსდიოდათ, ანუ ვითომც ჰყრიდენ საწამლავსა მდინარეში. ისე გაცხოვლდა სნეულება და სიკვდილი რომ ერთს კუბოში ასვენებდენ ორსა და სამსა, ყოველი მღუდელი თავის ეკკლესიაში ყოველს დღეში ჰპოვებდა ორმოცამდენ კუბოს, მკუდრებით სავსეს: სასაფლაოზე არ იყო ადგილი დამარხვისა, მიჰქონდათ და ტყეში მარხავდენ; გულის მოყვარენი კაცნი ერთგულად მარხავდნენ რა გაჰქონდათ ქალაქითგან, მაგრამ ბოლოს ესენიც შეშინდნენ, რა რომ ნახეს თავიანთ ამქარისანიც იყლიტებოდნენ. მრავალთ დაუტევეს ქალაქები და შესდგებოდნენ ბერებად, თუ მონაზნებად. ყოველგან, სადაც კი გადაწყდებოდა ჭირი, იქ მაშინვე ხალხი კვალად დაიწყებდა განმრავლებასა, ასეა ესე ბუნება! ეს საშინელი უბედურება, არ იყო წინათვე მაუწყებელი კუდიან-ვარსკვლავითა?

დასასრულს ავიღოთ 1830 წელიწადი, რომელშიაც გაჩნდა საშინელი ხოლერა, აბა რომელი კუდიანი ვარსკვლავი გამოჩნდა იმ საშინელს უბედურების წინათ? უბედურებაც და ბედნიერებაც არის კელთა შინა განგებისათა. კუდიანნი ვარსკვლავნი, როგორც სხუანნი პლანეტნი მიმავლობენ თავიანთს ხაზზედ, უზენაესის დაწყობით და არა რაჲ მოქმედებს აქუსთ ქვეყანაზე. —

ი. კ.

ატლანტიის ოკიანეს ზღვაში.

ტელეგრაფი.

აჲ რა არის კარგი ჰსწავლა და განათლება? კარგი განათლებული კაცის გონება ვეღარ დასცხრება, თუ იმან სარგებლობა არა შესძღვნარა კაცობრიობას; აბა მივიხედ-მოვიხედოთ და ქვეყანას თვალი გადავავლოთ, რა ამბავია! რა საკვირველი საგნები იბადება განათლებულის კაცებისაგან კაცის სარგებლობისათჳს!

სხუა საკჳრველთა საქმეთა შემდგომს, ატლანტის ოკიანეს ტელეგრაფიც მოიგონეს, ვალენსიიდგან ნიუ-ფოუნდლენდისინ, სადაც რავდენიმე ათასი ვერსთა. ამ ატლანტიის ოკიანეში, კიდით-კიდემდისინ, ამ განიერს ზღვის ქვეშ, გაუვლიათ ტელეგრაფის მავთული, საიდგანაც 99-ი სიტყვა 67-სა მინუტში მიდის ანგლიიდგან ამერიკას (ვალენსიის ქალაქიდგან ნიუ-ფოუნდლენდისინ) და იქიდგანაც პასუხი მოდის, ეგოდენსავე დროს.

ისპანიის საზოგადოებისაგან ამოჩემებული კოლუმბი; იმათგან გიჟათ დასახული, იმათგან დატანჯული: როგორ ბედავ ამბობ შენ, ახალი ქვეყანა ჲოის სადმე, გიჟო კოლუმბოვო. რა არ უყვეს ამ საკჳრველს კაცს მაშინდელმა ისპანიელებმა. მნელია გაუგებელი საზოგადოება ქვეყნისათჳს, თუ თავის საზოგადოობის შემატებას ვერას ხედავს

კარგს და თვითეულნი თავთავის სარგებლობას ეძებენ მხოლოდ. ამისთანა საზოგადოებას ეტყჳს ისტორია: წყალწაღებული!

თავის დიდის მოთმინებით, დიდსულოვნობით და ძლიერის ხასიათით დათრგუნა თავისი წინააღმდეგები კოლუმბმა; ხომალდებით შესცურდა უკიანეს ზღვაში და დიდის ღვაწლით იპოვა ახალი ქვეყანა, — ამერიკა. ამერიკა იყო მაშინ ველურის ხალხით სავსე, ეხლა არის საკვირველი ამერიკა! სადაც ღრმა მეცნიერება სუფევს და უპირველესი განათლება!

წარსულებისასა აღარას ვიტყვი, ეხლახანს ამ ამერიკის ქვეყნიდგან გამოვიდნენ კაცნი გონიერნი, მეცნიერებით სრულნი, რომელთაცა როგორცა ვთქვ, ატლანტიის უკიანეში გაატარეს ტელეგრაფის მართული და მთელს ქვეყანას შესძღვნეს დიდი სარგებლობა!...

აბა ნუ გვიკვირვებთ, განათლებული კაცის გონება რა არის, ზღვის ქვეშაც ტელეგრაფს ავლებენ, ნამეტნავად იმ სიღრმეში და იმ სიშორეთ!

თ. ალ. ჭ. ორბელიანი.

სალაყბოს ფურცელი.

მიზეზი მოლაყბის გაჩუმებისა. — მოლაყბის გულის და სულის ყოფნა ქართველებთან. — საკუთრებით სარგებლობაზე და საზოგადოზე ლაყბობა. — ზოგიერთ კაცთა მახინჯობა ლაპა-რაკით. — გარჩევა «ცისკრის» და დიდის ცის-კრისა შორის. — საკუთრებითი სარგებლობა და იმისი ბოროტებება. — მოლაყბის მოგზაურობა ტფილისში და ქართველის ძებნა. — ქართველთ ფენომენისაგან მოლაყბის მიღება. — ქართველი და არა ქართველი. — მოლაყბე და სომეხი. — სთველი ჯულებისა კლუბში. — მოლაყბისაგან ჩინებულის სტატიის თარგმნა. — «ცისკარი» და თაგვები. — ქართველთ მოწოდება კეთილს საქმეზე მოლაყბისაგან. — მომავალის ახალ-წე-წადისაგან სანუგეშო იმედი. —

დიდი ხანია არა მქონია ბედნიერება თქჳენთან საუბრისა, — მკითხავთ: რასათჳს დაგვივიწყეთ საყვა-

ვარელნი, ჩემის გულითგან და გონებითგან განუშორ-
ებელნი ქართველნი? თუმცა აქამდის თქუენთან
არ მისაუბრნია, — ჩემის საზოგადოების მიხედვითა
ვსთქუათ, არ მილაყბია; მაგრამ გარწმუნებთ რო-
გორც გულგრილი ქართველი, გრძნობა გაციებული
ქართლოსიანი, რომ ყოველივე ჩემი გონება, გრძ-
ნობა, გული და სული ყოფილა თქუენთან, მამას-
დამე უტანჯია და უქენჯნია ჩუენის მშვენიერის
თჳსების ყურებით!!! აჲ კიდევ გამიტაცა ჩუეულე-
ბრივ ლაყბობით იმ წყეულმა აზრმა, რა აზრითაც
იტანჯება ჩემი გული, ჩემი გრძნობა, ჩემი სული,
მიყრიან შუბებს, გული იმსჭუალება და რადგანაც
ღონის-ძიება არ საიდგან არის განკურნებისა,
ამისათჳს ისევე ჰსჯობს დაუტევო ის აზრი და შე-
ვუდგე სხუა აზრს, სხუა საგანს?... მაგრამ მაინც
კიდევ არ გითხარით მიზეზი ჩემის ხმა გაკმენდისა,
არ გიკჳრთ რომ გაჩუმდი, მე და თქუენ რომ
ვიცით, — იმისავით! ასე გახლავან ქართველები.
სადაც ჰნახავთ, რომ საკუთრებითი სარგებლობა
არის რამე; სადაც კი ჰნახავთ, რომ თაფლი სცხია,
მივესევით ბუზებსავით, ვეცილებით ერთი-ერთმანეთს;
ვამტვრევთ თავებს, ვეწევით უკან და ვაჲ იმისი
კისრის ბრალი, რომელსაც კი ერთი ლუკმა მოამა-
ტებული მოუვა. შენი მტერი?... თქუენ რა გგონი-
ათ. — მე ვიცი იმ გვარნი კაცნი, და რა მარტო მე!
გონია თჳთან თქუენც კარგათ ხედავდით, თითქმის
ყოველს დღეს, ყოველს საათს და ყოველს წამს იმ გვართა
კაცთა, რომელთაცა უბა გვერდზედა აქუსთ მოქცეული.

ესეც არ არის საკვირველი, რომ არ იცოდეთ მიზეზი ამ გვარის მახინჯობისა? ცხადია, ან ერთის მტკაველს ალაგზე უყვირჩია, უდავოა და ამის მიზეზით უბა კი არა, კისერიც მოგრეხია, ან უნახავს თავისი მოძმე ქართველი დაწინაურებული თავისის მეცადინეობით და იმაზე თავის მზგავს კაცთან მეტად და სი-მურით ლაპარაკით უბა სასწორის ხაზს მოშორებია! ახლა საზოგადო საქმე რომ იყოს! იქ გავჩუმდებით, თითქოს ვერასდროს ვერას ვხედავდეთ; სმენასაც ცოტათი შევიმსუბუქებთ. ასე გახლავსთ! ამისათვის რომ საკუთრებითი სარგებლობა არ არის. საკუთრებითის სარგებლობისათვის ბევრი კმაყოფილება წარმოდგება: საკუთრებითი სარგებლობა იქნება, წავალ თეატრში, რომ ვერც რა შევიტყო რა და ვერც რა გავიგო! მხოლოდ სხვების მიბაძვით, რომ მნახონ მეც იქა ვარ!... საკუთრებითი სარგებლობა იქნება, ჩავჯდები დროშკაში, ანუ ფაეტონში დინჯი შემოუვლი, პაპიროზი პირში, ყურთ-მაჯით შეკრული ქართულურად და ქუდი გვერდზე, გავირბენ და გამოვირბენ ბულვარის წინ, მეგობრებს დავინახავ და თქვენ: ლახე რა ბიჭი გამოვიდა, ეს ისეთი კაცია, რომელსაც ვერც ერთი მეტოქე, წინ ვერ დაუდგებოდა!... მოდი და ახლა თქვენ საზოგადო სასარგებლოს საქმეს ყურადღება მიაქციე, საიდგანაც ჩვენის საზოგადოს აზრით, ვერც დროშკით ვნახავთ კმაყოფილებას, ვერც თეატრით, ვერც ბალით და ვერც ვერაფრით! რა საკვირველია, რომ სხვათა ქვეყნის ხალხთა არა თქვენ,

დახე რა ხალხნი არიანო. თავიანთს ენაზე ყოველი ფერი აქვსთო. მთავრობის კეთილის განზრახვის მადლობელნი არიანო!... ერთის სიტყვით, სადაცა ვხედავთ საზოგადოდ სასარგებლო საქმეს, იქ არცა ხმას ამოვიღებთ და არცა კეთილათ ვილაპარაკებთ. ისე გვეჩვენება თითქოს არაფერს ვხედავდეთ. აჲ მაგალითი: ერთს ქართველსა ჰკითხეს «ცისკარი» არ გინახავსო? მეათესაათზე ვლეკვი და ხელ ვნახავლიო, მიუგო ქართველმა, ან რა საჭირო არის ნახვაო. ქართველმა იფიქრა, უთუოთ კუდიანი ვ'რს-კვლავსავით იმასაც კუდი რამ გამოსვლიაო, თორემ ეს კაცი მე არა მკითხავდა, თუ იმ დილის ცისკარში არა შეენიშნოთ რაო, იმ ღამეს რა შინ მივიდა, მრთელი ღამე არ დაუძინია, ერთი გათენდეს დილა, ვნახო რა ამბავი დამართვიაო, ადგა, შეხედა, ცისკარი თავისავე ალაგზე სდგას და ისევე ბრწყინვალებს, არა ეგრე, როგორც ჩვენი სამშობლო ცისკარი ქართველების მოხსენებით და ნუგეშით!... აჲ, რა ძალსა თამაშობს ჩვენში საზოგადო კეთილი განზრახვა!!! ეს ყოველმა სულმა კარგათ იცის, რომ რომელსაც საზოგადოზე ვზრუნავთ რაზედმე, ეს უეჭველად კეთილი საქმეა; რომელსაც რომ საკუთრებაზე ვიტვირთევთ თავებს, გარწმუნებთ რომ ყოველივე ბოროტება აქედგან წარმოდგება. რადგანაც უმეტესად ვზრუნავთ და ვმეცადინეობთ საკუთრებაზე, ამისათვის ბოროტებაც ხშირია ჩვენში. რომელსაც ბოროტება აღმოიხო-ცება ჩვენში, მაშინ ყოველი საქმე რიგიანათ წავა

კარგა რამ მომაგონდა. წარსულს კვირეს, მრთელი ტფილისი მოვიარე (კუკიის არ მოგახსენებთ, ჯერ ის ქალაქის სიაში არ არის შემოსული,) და ერთი ნამდვილი ქართველი ვერ ვიპოვნე. ეს როგორაც ჰსჩანს, ეზოპესავით მამივიდა, რომელსაც რომ ის წარჩინებული ზღაპართ მწერალი, ხელადვლა რა ოთხკუთხივ თავის ქვეყანაში ბოროტებასა, იტვირთა ჴელში ანთებული ფარანი და შუადღისას ბაზარ-ბაზარ, ქუჩა-ქუჩა საიარულით კაცს დაეძებდა. რა დაბრუნდა შინ, დაახეთქა ფარანი და დაიყვირა: აჲ ქვეყანის უბედურებავ! მრთელი დღე ვიარე ქალაქში, ყურადღებით კაცს დავეძებდი და ვერცა ერთი ნამდვილი კაცი ვერა ვპოვე. — იყო ორშაფათი, საათის მეცხრე, თუ მეათე, როდესაც წარმომიდგა ეს ჰაზრი. ეზოპეს კაცი უძებნია და მოდი მე ქართველს დაუწყებ ძებნასა მეთქი. ავდექი წყნარიად ქართულურად, ზღაზვნით, ზმორებით ფეხზე და გავწიე კუკიის ხიდისაკენ, საიდგანაც მინდოდა მოგზაურობის დაწყობა: ყაბახზე გავიარე, მოდი ჯერ ერთი შევხედო, წარჩინებულები ქართველთა ფენომენსა მეთქი. მივედი კრძალვით, შიშით, თავაზით და დავუკაკუნე კარი. ვხედავ არავინ მიღებს კარს, ოთხკუთხივ ვიხედები, არა ვინა ჰსჩანს, ბოლოს ავიხედე ვნახე, რომ თურმე ზარის დარეკა ნდომებიათ შიგ მდგომთ. ცოტათი გაჯავრებულიც გახლდით, რადგანაც კარგა ხანი ვიდექ კარში, მოვკიდე ჴელი და რაც ძალი მქონდა ჩამოვწკარუნე. ვნახოთ გამიღო კარი ერთმა უსაკვირველესმან პირმა, ანუ უსაკვირველესმა,

რომ ამ საათში ენახა ჩუენს უწარჩინებულეს პო-
ეტს რუსთაველს მოჩვენება ეგონებოდა და პირ-
ჯვარს დაიწერდა. ვნახე კაცი, ეცუა იმისთანა შა-
ლვარი, რომელშიაც ინდოურის ჯუხი მწელად ჩაიწყე-
დება, კაბა ეცუა (ვსთქუათ ქართულურად, და თუ
რუსულად ინებებთ, მგონია ფრაკი გახლავსთ.)
შულიანი, წინ სულ ღია ჰქონდა და უკან ერთი
თუ ორი განზანდრის ადლი გაეგრძელებინა, ლო-
უაზე აქეთ და იქით თეთრი, მგონია ქაღალდი იყო
აეკრა და კისერიც არ იყო, გაეშეშებინა. მე ფრან-
ცუზი მეგონა, და ამისათჳს ვკითხე: მუსიო! ჩუენი
ფენომენი შინა ზმანდება მეთქი, მაგრამ! ოხ! სა-
კჳრველებაო! რუსულად მომიგო: სმანავსო. ახლა
თქუენ ეს პირი, გინდა ქართველად მიიღეთ, გინდა
ფრანცუზად, მე კი ჩემის ჰაზრით ასე ვიფიქრე,
რომ იყო ქართველი და არა ქართველი, ასე რომ
იმ საათში მეორეს ოთახითგან გამოყო ქართულ
ტანისამოსიანმა, რომელსაცა თავზედ კარტუზი
ეხურა და შეუზახა: მიმაგიცხონდა რუსულათ ილაპა-
რაკე, როდესაც რომ სწორეთ პურის საკმელიც არ
იცოო. აქ ვიფიქრე. ვაჲ დროებავ, რა ხარ! შევი-
თვისებთ იმ ენას, რომელს ენაზედაც გაგაკეთებთ
აურაცხელს შეცთომას, მხოლოდ ამისათჳს, რომ
ჰსთქვან განათლებულიაო! კარგი განათლება გახლა-
ვსთ მამათა-პაპათათი ლაპარაკი. არიან იმ გვარნი
პირნი, რომელნიცა რამდენსამე ენას ჰსწავლობენ
და არცა ერთის ენის ლაპარაკი რიგიანათ
იციან, თავისასაც ჰკარგვენ და ვერცა სხუას იგებენ

აწე გახლავართ, აზ-ბუკა რაკი გისწავლეთ, უმეც-ლად გვყოფნია მინისტრები შეგიქნებით, სომხისა არ იქნებს, მახლას!... ამ ლაპარაკში და დაცინვაში რომ გახლდნენ ეს ჩვენი არა ქართველნი, თუ გნებავსთ კატაკა, ფრანცუზნი, გამოვიდა ოთახიდგან ხმა «ეი! მე ფიცხლავე მივხვდი, უთუოთ ბატონმა გაიღვიძა მეთქი. მე გარწმუნებთ რომ საწყალი მეფე ირაკლიც არ იქცეოდა ისე ამპარტავნებით როგორც ეს ჩვენი ბატონი, რომლის მიზეზითაც ვამდლევ ამ დიდს იმის თავის მოყვარეობისათვის ამ საკულს. ბიჭს დავაბარე, მოახსენე რომ საწყალი თქვენი ლამზადნდარა, გახლავსთ სალაყბოთგან ეს-ეს არის მოსულა-მეთქი და ლაყბობა მისდომნია კეთილს საქმეზედან მეთქი. პატარას ხანს უკან ბიჭი გამოვიდა და მითხრა: ბატონმა ბძანა, ეხლა არა მცალიან, იმ კეთილის-საქმისათვის, რისა-თვისაც მოსულა. ის სალაყბო მეიდანი დიდი ხანია მოიშალა, იქაურნი მოქმედნი პირნი, ჯამბაზებითაც აღარ კარგიან და იმათი ტაკი მასხარა რა იქმნება. მე აქ მივხვდი რომ არა თუ ლაყბობის საკულის წოდება, ტაკი მასხარაც გამხადა, ვიფიქრე, ისევ ჩამოვეცალო წავიდე ჩემს გზაზედ თორემ, თუ აგ-ხირდი, უთუოთ ძალათ გამაგდებენ მეთქი, ავდექი და ბუტბუტით გამოველი, კარი ფიცხლავე მამაკე-ტეს, ისე მამაკეტეს, რომ ჩემმა ზურგმა როგორღაც ტკივილი იგრძნო!... აჱ საფუძველი ქართველებისა, აჱ ნუგეში, აჱ საიდგან წარმოსდგება წარმატება საწყლის ენისა, რომლისათვისაც ზრუნავს უბადლესი

მთავრობა, მწუხარებით ვფიქრობდი ამას და მოვდიოდი ყაბანზე, სადაც უცებ შევეჯეთე ერთს ტიკსავით გაბერილს სომეხს, რომელსაც რა ცხვირი ცხვირს მივარტყი გამოველი სამწუხაროს ფიქრითგან. ამ პატიოსანს სომეხს ადრევე ვიცნობდი და დაუწყე ლაპარაკი. პარუნ მანასჯან, ერთი ქუ მატად მამეხმარე მეთქი!... ის გაოცდა, რა გასჭირვებია ასეთიო, პირი დააღო და მიპასუხა: ვა! ახარ ემე რა გინდა ჩემგანაო! არაჶერი არ მინდა შენგან, დღეს გამოვსულვარ იმ ჭაზრით, რომ ქართველებს დავეძებ მეთქი, და თუ ვიპოვნე სადმე რომელიმე ქართველი ამაღამ ვეჩერში მინდა დავპატიჟო მეთქი. არა ქუ მატად, ოღონდ ქართველებში ნუ გამრევ და სხვა ემე რაც გინდა მთხოვეო. ქართველებისგან დიდი ხანია გული დაჩაგრული მაქვსო. მე აქ ვიპოვნე კარგი შემთხვევა თხოვნისა და ვუთხარი: ეს მაინც მიყავი პარუნჯან, ჩვენს «ცისკარზე» კელი მოაწერე მეთქი, აჲ დაადო აქ მეორეთ პირი და მითხრა: ვა! ახარ შემწეობაა, ჩვენს ემე კაზეთს შევეწიოვო... ამ სიტყვაზე ისე გამაჩუმა, რომ... სომეხები არიან და ქართველები არსად, ვიტყოდი და ამოვემართე კლუბს, თავდახრით შევედი მოქადალდეთ წალკოტში, რომელშიაც ამ ხანობით იყო გაჩაღებული სთველი ფულებისა, დაობდენ, ართმევდენ, იტაცებდნენ და იმისთანა ზახილი იყო რომ, თავათავე შერყეული ჩემი გონება, უფრო შეირყევა. მე ვედარ გავუძელი ესრეთს ყაყანს, ქართველიც დამავიწყდა და სომეხიც, თავიც დამავიწყდა და ბედიც

ქართველოა, ავდექი და შევედი იმ ოთახში, სადაცა გაზეთებსა კითხულობენ. პირველადვე ჩუენს «ცის-კარს» მოვავლე თვალი, ამ დროებით «ცისკარი» შექმნილიყო თაგვებისა საზრდოდ. ეს კიდევ არაფე-რი, ერთს ალაგსა ვნახე დაეშალათ და ფანჯრებზედ გაეკრათ. ამის ნახვაზე, დავდექი, ფუფრე და შევნიშნე რომ ლოყები დამსველებოდა ცრემლით; არ იყო კიდეც, რომ გული როგორღაც მეწოდა. საწყალო-ბელნი: რუსთველი, ჩახრუხა და სხ. განა ამისათჳს ცდილობდენ ენის აღუვავებისათჳს, რომ ამისთანა ხვედრი დასცემოდა იმათ შვილის-შვილთაგან? განა ამისათჳს დღე და ღამე აწუალებდენ, რომ ჩუენის მოხებით და წყალობით მიწასთან გასწორებული იყო იმათი საყვარელი ენა?.... «ცისკარი» ისევე მივანებე თაგვთა გასაწეწავად და მე დაუბრუნდი სხუათა ენის გაზეთებს, იმათგანში რადგანც ერთი ახალი იყო, ავიღე და მოვყევი კითხვას. სხუათა სტატიათა შო-რის, იყო ღირსი შენიშვნისა, ერთი სტატია» სიტყვა მისის იმპერატორებითის დიდებუ-ლებისა, მოსკოვის კეთილშობილთადმი. ამ სტა-ტიის წაკითხვაზე ყოველი ჩემი გონება, სული, გული და თჳთოეული ასო გარდაიქცა გრძნობად და ვიძახდი: რად არ შემიძლიან სიცოცხლე ჩემი შე-ვსწირო მას, რომელსაცა ჩემის შეწირვით შეეძლოს აღსრულებაში მოუყვანა კეთილისა იმ გან-ზრახვისა, რომლისათჳსაც დაუცხრომელად ზრუნავს მეთქი, მაგრამ წარმომიდგა რა, რომ ყოველი კაცი უნდა ცდილობდეს თავის შესაგვარად, ფიცხლავე

მოვკვდე კვლა კალამსა, გადმოვთარგმნე და იმ საათს გავუგზავნე «ცისკრის» რედაკტორს, რომელიცა არა მაქუს ეჭვი, რომ დაბეჭდავს. წარიკითხავთ და იქი-თგან ჰსცნობთ ჩუენს საზოგადოს მამას, იმ მამას რომლისათჳსაც მოკვდენი ვართ არას დავზოგავდეთ.. . ქართველნო! თუ ხართ სადმე, ჯერ კი ვერ მიპოვ-ნიხართ და თუ გიპოვნეთ, თქუენი ძველად ხასიათი იყო, არა თუ ქონებას მეფისათჳს, სიცოცხლეს შესწირავდით; არა თუ თავსა. აკვნის უმაწჳლსაცა გამოიყვანდით და მეფის ჰაზრს არ უარს ჰყოფდით. სად არის ძველებური ქრე ხასიათი. ჩუენი დიდ მეფე შეუდგომია იმისთანას საზოგადოს კეთილს ჰაზრს, რომელზედაც ჰკიდობს მთელი ქუეყანა. რას მოგკვეცნიას, რატომ შემდეგნისამებრ არ მოგ-ვიხსენიებია: «დიდო იმპერატორო! ჩუენო მფარვე-ლო! ჩუენო, უსჯულოთ მაჰმადთაგან დამხსნელო! გვიბძანე და მზათა ვართ ერთგულნი მჴლნი შენნი ივერიელნი.» სიკეთეს გარდახდა უნდა, გარწმუნებთ რომ არა თუ ჩუენს დიდ მეფეს თჳთონ უზენაესს იამება ეს საღმრთო მოხსენება; მაგრამ არა, რომ არ არის ჩუენში მადლიერი გრძნობა. დავგვიდა-პირი, შევყურებთ, ჩუენის თავისა რომ არა გვეს-მისრა, ქუეყნისას რას ვაგებთ. ჩუენში ეს ვახლავსთ: სიმუხრე, მტერობა, კიცხვა, ამპარტავ-ნება და სხ. ვითომ ვიფიქროთ საზოგადოდ კეთილს რაზედმე, ღმერთმან დაგვიფაროს! ჯერ რომ ერთი ენაღა დაგვრჩომია, ისიც ვერ მიგვიცია წარმატე-ბაში, სხუას რა კეთილსა ვიქმთ!... ვინანებთ! ვინანებთ!

გვიან იქნება სინანული! «სიკვდილის შემდგომს სინანული, უქმია.— წაიკითხეთ უავგუსტოესის სიტყუჲა და იქითგანა ჰსცანით გული იმპერატორისა. ვინ უნდა იყოს იმისთანა, რომ იმისი კეთილი გული და სული არ შეიყვაროს. თუ იტყვით გვიყვარსო, მაშ დავამტკიცოთ და ნუ მივიყვანთ იქამდინ, რო იმ აზრით ბძანდებოდეს, რა აზრითაც მიუდია მოსყოვის კეთილშობილნი. ღმერთმან დაგვიფაროს! «მრისხანება მეფისა, არს მრისხანება ღჳთისა.» გვმტყუვის საღმრთო წერილი!... გონია ჯერ ეს ლაყბობა ჩემი საქმიოა; მოვიდადე. ცალკე ლაყბობით და ცალკე სიარულით,მინდა ცოტას ხანს კლუბში შევისვენო, გრძნობამაც დამათრო!... ზოგს ჩემს მოგზაურობაზე ქ. ტფილისში ქართველთ სამეჳნელად, მოვილაპარაკებ თქუჱნთან შემდგომს წიგნში, იანვრის ნომერში. თუ მკითხველნი იქნებიან ვინმე, ეს იგი თუ რედაკტორს კედის მომწერნი ყოლდებიან, თუ არა და, ისევე რედაკტორმა ინაღვლოს და თუ სადმე არიან, ქართველებმა!... მშჳდობით! მეორედ ნახვამდინ! ღმერთმან მიგაგებოთ სიმრთელით ახალს წელიწადს, რომლისაგანაც იმედი მაქჳს შეგვცვლით. შევიტყე, ვითომც ახალს წელიწადს მოჰქონდეს ერთის თჳს სავალითგან, სიყვარული ქართულის ენისა... აჲ, კიდევ წავედი! ვითომც მოვეშო იმ ერთს აზრს «ენის სიყვარული!» ნათქვამია ქართულად: «წყალი ნაყე, ნაყე, ისევ წყალიაო!... აჲ თუ ქართულური არ მომდის, გავათავე ლაყბობა და აქამდინ კიდევე ვერ მოგახსენეთ

საყვარელნო მკითხველნო მიზეზი ჩემის აქამდის კმა გაკმეტისა. მოკლეთ მოგახსენებთ: მიზეზი ეს გახლდათ, რომ რამდენიც სალაყბოს ჩემი გაზეთი, გინა ფურცელი გაგზავნე რედაკტორთან, იმდენი არ დამიბეჭდა, ბოლოს თავში დამარტყა ერთიან და მითხრა ამოხვრით, რომლესაც უთხარი რატომ არ დამიბეჭდე მეთქი: ღმერთმან ნუ იცის შენი თავი, რისთჳსაც არ დაგიბეჭდეო! შენის ლაყბობით ასე მეტი კელის მომწერი დავკარგეო!... აჰ საყვარელნო მკითხველნო! ჩემი ლაყბობა როგორ მიგაჩნიათ!...

მოლაყბე.

სხჳა ჲ სხჳა ამბავი.

—დეკემბრის პირველითგან, ამა წლისა, ქალაქს ტფილისში იმყოფება ფრანციის უწარჩინებულესი მწერალი ალექსანდრე დიუმა, რომელიცა იყო ამ ახლოს ხანში ჩჳენის ცისკრის ტიპოგრაფიაში, სადაცა გასინჯა ყოველი კუთვნილება რედაქციისა. მრთელს ხმელეთზედ გამოჩენილი მწერალი ეხლა მოგზაურობს. ვისაც წარუკითხავს «გრაფი მონტე ქრისტო» ის უეჭველად კარგათ იცნობს ამ მწერალს ჲ, ვისაც არ წარუკითხავს, ვეცდებით მომავალს წელს წავაკითხოთ, რადგანც კიდეცა გვაქჳს რედაქციაში გადმოთარგმნილი.—

რედაქციისაგან.

—წარსულის თვის, ნოემბრის წიგნში, 184 გვერდზე ტიპოგრაფიის შეცთომით დაბეჭდილია «უსჯულოდ» გთხოვთ წარიკითხოთ «უსულოდ.» ამასთანავე გვესმის მრავალთაგან უკმაყოფილება მაზედ, რომ სტატიებში მოგვდის შეცთომები. ჩჳენ სარწმუნო ვართ, ვისაც ესმის ტიპოგრაფიის გარემოება ის არ დაგვძრახავს, ამისთჳს რომ არცა ერთი ევროპის ჟურნალი არ გამოდის შეუცთომელად. მაგ შეცთომების გასასწორებლად ყოველს ჟურნალსა ჰყავს იმისთანა პირი, რომელსაცა აქჳს საკუთრად ამ საგანზედ ზედამხედველობა ჲ არა ჩჳენსავით სხჳა ჲ სხჳა საგნების გამოდგომა ერთის პირისა-

გან. რასაკვირველია ჩუენცა შეგვიძლიან ვიყოლიოთ ამ გვარი პირი. (კორრეკტორი) გარნა სამწუხაროდ ჩუენდა ღონისძიება არ გვაძლევს ნებას. სადაცა კორრეკტორი ჰყავსთ, იქ რამდენიმე ათასის ჴელის-მომწერთა იმედითაცა არიან. და არა ჩუენსავით რამდენიმე ოცი ჰყავთ.

—ლექსში, წარსულსავე ნოემბრის თვეში, 129 გვერდზედ ნაცვლად «ლერმანტოვით» ტიპოგრაფიისვე შეცთომით მოგვსვლია «პუშკინით.» გთხოვთ წარიკითხოთ «ლერმანტოვით»

—ზოგი ერთი იმ გვარი თხზულება მოგვდის რედაქციაში, რომლისაცა დაბეჭვდის უფლება არა გვაქვს, ესე უფლება, რომ ცენზურის კანონით ყოველს თხზულებას ქვეშ უნდა ეწეროს საჴელი და გვარი ავტორისა, წინააღმდეგ ამისა, ცენზურა არ გვაძლევს დაბეჭვდის ნებას. უკეთუ არა სურს ავტორს საჴელის გამოაშკარავება, მაშინ ეს შეუძლიან, მხოლოდ ამ პირობით, რომ უნდა იცოდეს ერთი რედაკტორმა და მეორე ცენზურმა, საზოგადოებისათჳს კი დაშთება უცნობელად, რომლისა მოვალეობაცა გვაქვს ჩუენ, და მაშინ არცა გვარი მოსწერლება სტატიას.—განუცხადებთ რა ამას თჳთან ავტორს «რტო პალესტინისასაც» ვთხოვთ გვაცნობოს: ვინა ბძანდება ის უფალი და რა გვარი? მაშინ დიდის კმაყოფილებით დავბეჭდავთ იმ ჩინებულს ლექსებს, რა ლექსებიც მივიღეთ ფოჩტით ამ ახლოს დღეებში. საზოგადოებისათჳს, სურვილისამებრ ავტორისა დაშთება უცნობელად. კიდევე განვიმე-

სარჩევი მესამის ტომისა:

		გვერდი.
ლექსები:		
ბედი ქართლისა.	თ. ნ. ბარათოვისა.	1
ი: ჭალისადმი.	თ. გ. ორბელიანისა	63
შავ თვალას.	თ. რ. შ. ვ.	66
უკანასკნელი ბრძოლა.	მისივე.	67
ფოთოლი.	მისივე.	68
პერობილების დროს.	მისივე.	69
ლხინი.	დ. ბერიევისა.	61
ჩემს დას ეფე...	თ. გ. ორბელიანისა.	221
მწირი.	კოლხიდელისა.	126
შაშვი.	თ. ალ. ჩიქოვანისა.	128
რტო პალესტინისა.	ს. ლი.	221
სვანეთის აღებასა ზედა.		
კნიაზის გ. ერ.	ანდ. ჯასრაძისა.	131
დიანას მეჯლიში.	რაზმაძისა.	198
ლექსი თ. ალ. ჭავჭავაძისა.		204
პროზა:		
ზჳმა.	ბაქარ ქართლელისა-	15
ჯინერვა.	ი. ქ.	93
უბის საათის შემოდება.	იმისივე.	85
უსარგებლო ცბიერება.	თ. დ. ციცი-შვილისა.	439
პსწავლა და ჴელოვნებანი:		
ორბელიანთ ანბავი.	თ. ალ. ორბელიანისა.	57
მოლაყბისადმი.	ი. ბერიძისა.	102
დაფლვისა სიტყვა.	ა. ტ.	175

სიტყვა, ნაბძანები იმპერატორისაგან. 247
კუდიანი ვარსკვლავი. ი. კ. 230
ატლანტიის ოკეანეს ზღ-
ვაში ტელეგრაფი. თ. ალ. ჯ. ორბელიანისა. 257
სხუა და სხუა ამბავი:
დიდთა მთავართა მობძანება საქართველოში. 111
სავანგებო ჟურნალი. 116
სალაყბოს ფურცლები. მოლაყბისა. 188

ორებთ რომ მრავალი თხზულება ჩინებული გვაქჳს რედაქციაში, ამავე მიზეზით დაუბეჭდავი: რადგანაც ცენზურა ნებას არ გვაძლევს. —

— განუცხადებთ საყვარელთა «ცისკრის» მკითხველ-თა რომ ახალის ასოებისა ნახევარი მივიღეთ კიდეც პე-ტერბურღითგან და ნახევარსაც დღე-დღეზე მოველით.

რედ.

სხუა და სხუა ამბავი.

სალაყბოს ფურცელი:

მიზეზი მოლაყბის გაჩუმებისა. — მოლაყბის გულის და სულის ყოფნა ქართველებთან. — საკუთრებითი სარგებლობაზე და საზოგადოზე ლაყბობა. — ზოგჱრთ კაცთა მახინჯობა ლაპარაკით. — განრჩევა «ცისკრის» და დიდის ცისკრისა შორის. — საკუთრებითი სარგებლობა და იმისი ბოროტება. — მოლაყბის მოგზაურობა ტფილისში და ქართველის ძებნა. — ქართველთ ფენომენისაგან მოლაყბის მიღება. — ქართველი და არა ქართველი. — მოლაყბე და სომეხი. — სთჳელი ფულებისა კლუბში. — მოლაყბისაგან ჩინებულის სტატიის თარგმნა. — «ცისკარი» და თავები. — ქართველთ მოწოდება კეთილს საქმეზე მოლაყბისაგან. — მომავალის ახალ-წელიწადისაგან სანუგეშო იმედი. —

მოლაყბისა.

რედაქციისაგან. . . . . .

Печатать позволяется. Ноября 10 дня, 1858 года.
Испр. должн. Груз. цензора Св. Алексѣевъ

«ცისკარი» 1859 წლისა, გამოიცემა პირველს რიცხვს ყოვლის თვისას. წიგნი ჭ წიგნი, ხუთის ფურცლიდამ რვამდინ.

ფასი ერთის წლის გამოცემისა:

ქ. ტფილისში გაუგზავნელად ექვსი მანეთი თეთრი ფული.

შინ მაწოდებით ანუ სხვა ადგილებში გაგზავნით: შვიდი მანეთი თეთრი ფული.

ჴელი მოსწერდება:

ქ. ტფილისში, ქართულის ჟურნალის «ცისკრის» რედაქციაში, რომელიცა იმყოფება ჭუკიას, კერესელიძის სახლში. —